

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

ЖАДІБНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 07-431 групи

Спеціальності 053 Психологія

Освітньо-професійної програми «Психологія»

Вікторія ІВАНОВА

Керівник: д.психол.н., професор Віталія ШЕБАНОВА

Рецензент д.психол.н., професор Ігор ПОПОВИЧ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ ЖАДІБНОСТІ	6
1.1. Узагальнення характеристик щодо поняття жадібності у науковій літературі	6
1.2. Жадібність як риса особистості	9
1.3. Феномен задоволеності життям у сучасних дослідженнях	11
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖАДІБНОСТІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ФЕНОМЕНА	13
2.1. Характеристика вибірки, етапів та методів дослідження	13
2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження	14
2.2.1 Аналіз та інтерпретація результатів першого етапу дослідження	14
2.2.2 Аналіз та інтерпретація результатів другого етапу дослідження	19
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	43
ДОДАТКИ	47
Додаток 1А. Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету	47
Додаток А. Дослідження уявлень про жадібність, як особистісну рису	48
Додаток Б. Методика дослідження жадібності Є. П. Ільїна	50
Додаток В. Шкала оцінки якості життя О. С. Чабан	52
Додаток Г. Опитувальник «Задоволеність життям» Н. М. Мельникової	53

ВСТУП

Актуальність проблеми обумовлена довготривалими трансформаціями українського соціально-економічного суспільства. Створені ситуації невизначеності та дефіциту, потребують від людей вимушеної зміни особистісних потреб, життєвих стандартів та орієнтирів. Як наслідок, необхідність ефективного розподілу власних як матеріальних так і нематеріальних ресурсів впливає на формування скупості, алчності і у подальшому зумовлювати прояви жадібності. Сам феномен «жадібність», на сьогодні, є мало досліджуваним явищем, оскільки він практично недоступний для спостереження, самоспостереження і відноситься до інтимної сфери особистості. Його детальне вивчення можна вважати з другої половини ХХ століття.

Фундаторами цієї проблематики серед зарубіжних вчених вважають дослідників психоаналітичного напрямку: З.Фройд, А.Адлер, К.Хорні, Е.Фромм та ін. Так, З.Фройд розглядав поняття «жадібність», як рису характеру, пов'язану зі стадіями психосексуального розвитку. А.Адлер, вважав жадібність, однією з ознак комплексу неповноцінності тісно пов'язану із заздрістю, що виявляється у небажанні задовольняти потреби інших. На думку К.Хорні, визначення «жадібності» можна розглядати з боку інфантильного відчуттям того, що потрібно більше, і що ніхто у світі не збирається надавати те, чого не вистачає або те що потрібно. Е.Фромм розкриває це поняття як специфічний вид фрустрації, що має тенденцію до загострення від недоотримання чогось.

Серед сучасних вчених дослідженням проблеми жадібності у різних аспектах займалися: Є.П.Ільїн, О.С.Чабан, М.Власов, С.Г.Яновська, Р.Л.Туренко, Н.С.Білоус та ін. Зокрема, М.Власов з'ясував особливості зв'язку жадібності із емоційною сферою особистості і разом із цим емпірично виокремив два види жадібності: агресивна та жадібність, яка викликана страхом. С.Г.Яновська,

Р.Л.Туренко, Н.С.Білоус, Р.А.Лютенко досліджували формування жадібності, як риси характеру у ситуаціях невизначеності та дефіциту.

Узагальнення сучасних наукових джерел, дозволяє нам, аргументувати вибір теми нашого дослідження, адже по-перше, «жадібність», як риса особистості на сьогодні є ще мало вивченим явищем, а по-друге, постійні трансформації суспільства – зумовлюють певну динаміку формування цієї риси.

Мета дослідження – теоретико-емпіричне дослідження психологічних особливостей прояву жадібності як соціального феномена.

Завдання дослідження:

1. На основі теоретичного аналізу наукової літератури узагальнити інформацію з проблеми дослідження.
2. Емпірично визначити особливості взаємозв'язку між ступенем задоволеністю життям та формуванням риси характеру жадібності.
3. Емпірично дослідити уявлення про жадібність, як соціальний феномен.

Об'єкт дослідження – жадібність як риса особистості.

Предмет дослідження – вивчення жадібності як соціального феномена.

Методи дослідження:

- 1) теоретичні методи: аналіз наукової літератури, гіпотез, узагальнення, порівняння матеріалу;
- 2) емпіричні: опитувальник «Жадібність» (Є.П.Ільїн, 2013 рік) [13]; опитувальник «Задоволеність життям» (Н.М.Мельникова, 2001 рік) [14]; «Шкала оцінки якості життя» (О.С.Чабан, 2016 рік) [32]; створена авторська анкета «Дослідження уявлень про жадібність, як особистісну рису».

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання отриманих теоретичних і емпіричних результатів при

викладанні курсів із теорії рис особистості, гендерної психології, психогігієни, соціальної психології, групових методів та ін.

Апробація результатів дослідження. Основні результати наукової роботи презентувалися на: II Міжнародній науково-практичній конференції «Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості» (м. Херсон, 26-27 вересня 2019 р.); Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт у галузі «Загальна та соціальна психологія» (м. Херсон, 22-23 квітня, 2020 р; робота посіла друге місце); XX Міжнародній студентській науково-практичній конференції «Психологія розвитку особистості у сучасному світі» (м. Мінськ, 20 квітня 2020 року); V Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Соціально-психологічні технології розвитку особистості» (м. Херсон, 14 травня 2020 р.); XII Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин» (м. Кам'янець-Подільський, 23 квітня 2020 р.).

Публікації: основні результати опубліковано у чотирьох наукових працях: «Особливості взаємозв'язку жадібності та задоволеності життям», «Дослідження взаємозалежності жадібності та задоволеності життям», «Психологічні особливості прояву жадібності як особистісної риси», «Психологічні особливості прояву жадібності як особистісної риси у співвідношенні із задоволеністю життям».

Структура кваліфікаційної роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел нараховує 40 робіт українських та зарубіжних авторів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ ЖАДІБНОСТІ

1.1 Узагальнення характеристик щодо поняття жадібності у науковій літературі

Аналіз наукової літератури де висвітлювалась загальна характеристика поняття «жадібність» (В.І.Войтика, О.Согомонов, А.О.Щоголев, Ю.В.Щербатих та ін.) дозволив нам, узагальнити, що не дивлячись на те, що дослідники надають різні поняття «жадібності» їх семантичний конструкт є близьким один до одного.

Так, С.І.Ожегов у своєму термінологічному словникові визначає жадібність, як надмірне прагнення задовольнити своє бажання [16]. Зі словника В.І.Войтика, для нас представляли цікавість семантично близькі синоніми до поняття «жадібність»: ненаситний – виявляє велику жадобу до чогось, не задовольняється досягнутим; алчний – одержимий жагою до наживи, збагачення з пошуком для себе вигоди; скупий – уникає витрат, жадібно заощадливий; бережливий – пов'язаний зі зберіганням заощаджень; економний – бережно витрачає що-небудь, сприяє економії [7].

Отже, на основі, вищезазначеного констатуємо, що не дивлячись на існування різних понять «жадібності», усі вони зосереджені навколо прагнення до накопичення і неспроможності віддавати. Виявлено, що семантично близькими до поняття «жадібність» є алчний ненаситний, скупий, бережливий, економний [7].

Аналіз економічної та психологічної літератури (М.П.Бутко, О.Дейнека, С.Ахтар, О.Согомонов, та ін.) дозволяє нам стверджувати, що жадібність розглядається переважно у зв'язку зі ставленням до грошей і поняттям «економічної поведінки». Основою мотивації економічної поведінки особистості є сукупність дій, які спрямовані на вигідне використання ресурсів із мінімізацією витрат і максимізацією

вигоди і винагород [4]. Важливим для економічної поведінки є не лише усвідомлення економічних потреб а й постановка цілей, які визначаються потребами, вибором засобів і способів їх досягнення. Від умов життєдіяльності людини та особистісних якостей, залежать методи і засоби досягнення цілей, а оскільки індивідуальні ресурси не є нескінченими – визначається певна пріоритетність цілей [4, с 31-32].

Із особливостями характеру і спрямованості особистості пов'язано також і ставлення до грошей, яке залежить від рівня самооцінки та екстравертованості. Зокрема, дослідники в області економічної психології (Г.Саймон, Дж.Катон, Дж.Кейнс та ін.) відмічають, що психологічне ставлення до грошей у різних людей залежить від факторів: статі, віку та соціального статусу [11]. О.Дейнека у своєму дослідженні, виявила, що у чоловіків присутня тенденція надавати підвищену цінність грошам. Авторкою також було відмічено, що чоловіки є більш компетентними у використанні грошей і схильні до прояву ризику із метою їх отримання. Жінки ж виказують сильніший прояв фрустрації щодо відсутності грошей і більше заздять тим, хто їх має [9].

Ю.В.Щербатих вважав, що у житті суспільства зустрічаються різні стилі здобування та витрати грошей. Першим, який він виокремив є алчність – коли присутнє прагнення людини до збагачення якомога більше; другим є скупість – коли є прагнення нічого не віддавати із того що вже має людина; третім є власне жадібність – певна жага отримувати якомога більше і якомога менше віддавати; четвертим є «широта розмаху» – прагнення отримувати більше, аби потім вкласти ці засоби у свої нові проекти; п'ятим є розрахунковість (бережливість, економність) – коли витрата грошей розрахована лише на життєво необхідне у даний момент часу; шостим є щедрість – легкість у витраті особистих коштів для допомоги іншим людям; сьомим є марнотратство – а саме невміння накопичувати кошти, нерозумне, даремне витрачання грошей, майна [26]. У знайденій літературі, цим автором було також розглянуто

поняття «жадібність», як конструкт, що складається із двох рис характеру: алчності та скупості. Де алчність це прагнення отримати якомога більше із метою збільшення доходів. На відміну від скупості, де є прагнення витратити якомога менше. Ці два конструкти, що вкладаються у поняття «жадібність» призводять до примноження багатства але різними шляхами досягнення [26].

Дослідження, проведені В.Новіковим та С.Єріною, показують, що феномен «жадібність» може стосуватися не лише ставлення до грошей, але й до власних ресурсів, проявів почуттів, емоцій та уваги [6]. Тому у соціальних психологів з середині 50-х років виник інтерес створити інструмент для зміни установок по відношенню до грошей. Першою вдалою спробою можна вважати опитувальник С.Л.Рубінштейна «Attitudes Toward Money Scale» – надрукований у журналі *Pshyhology today* у 1981 році [36]. Основним завданням опитувальника, було описове дослідження соціальних установок щодо грошей, формування уявлень про їх роль і значення у житті людей та опис асоціацій пов'язаних із ними. У ході дослідження, було з'ясовано, що люди – сконцентровані на грошах, своєму прибутку, його утриманню та не розголошенню про свої статки. Кінцеві результати роботи, дозволили розкласифікувати людей на дві суттєво різні групи: «матеріально задоволені» – яким характерне раціональне накопичення фінансів; і «матеріально не задоволені» – яким властива поведінка, коли гроші мають можливість управляти їх життям, що супроводжується емоційною нестабільністю, розладами і має прояв у психосоматичних хворобах [36].

Узагальнюючи вищенаведені погляди різних науковців щодо «жадібності» та аспектів тих сфер життя у яких вона може виявлятися, нами встановлено, що по-перше, «жадібність» загалом пов'язують із особливостями характеру, а по-друге, «жадібність» має прояв щодо аспектів нашого наукового інтересу: грошей, власності, уваги, часу,

знань, тому у наступному підрозділі буде розглянута жадібність, як риса особистості.

1.2 Жадібність як риса особистості

Узявши до уваги вивчення різних джерел інформації щодо вивчення жадібності, як особистісної риси, яка містить у собі і прагнення отримати якомога більше благ і небажання розлучатися із вже накопиченими – було виокремлено можливу першопричину виникнення цього феномену суспільства, а саме: вплив сімейно-рольової пам'яті, яка передається із покоління в покоління [18]. Мова йде про те, що якщо дитинство проходило у кризові часи сім'ї, держави, заборгованості чи суворої економії родини, то у зрілому віці, скоріше за все, може сформуватися пристрасть до накопичення, де гроші будуть слугувати компонентом, який ніби зменшує страх і дає впевненість у майбутньому. З'ясовано, що «жадібність» має тенденцію посилюватися із віком – діти чий батьки були бережливі, жили прагненням примножити прибуток, скупість, може стати основною моделлю поведінки, а сенс життя зводиться до матеріального накопичення.

Представники психоаналітичного напрямку (З.Фройд, А.Адлер, Е.Фромм, К.Хорні та ін.) розглядають першопричину виникнення «жадібності» як риси характеру – пов'язуючи її з етапами психосексуального розвитку особистості. Зокрема З.Фройд, досліджуючи психосексуальний розвиток, стверджував, що «жадібність», разом із охайністю та впертістю формується при фіксації на анальній стадії розвитку особистості. Така людина, у зрілому віці дбайливо накопичує різноманітні матеріальні блага, але потім тяжко або взагалі із ними не розстається [33]. Е.Фромм визначає «жадібність», як якість особистості, що є деструктивною та навіть патологічною. У своїй книзі «Анатомія людської деструктивності», автор зазначає, що «жадібність» – це патологічний прояв невдалого розвитку особистості [23]. Учений вважає, що «жадібність» є продуктом соціуму, а тому за

його теорією, вона, притаманна кожній людині у тому чи іншому ступені. У своєму дослідженні, описуючи накопичувальний тип характеру, психоаналітик оперує тим, що така людина відчуває свою життєву безпеку через збереження вже існуючих благ, а будь які витрати – сприймаються, як загроза. Згідно із соціокультурною теорією К.Хорні, вважає, що «жадібність» є рисою характеру, соціально обумовлена і є наслідком потреби в любові, яка у свою чергу є наслідком фундаментальної базальної тривожності [24].

Сучасний представник соціальної психології, О.Согомонов визначає, що сучасний світ, як ніколи раніше, сприяє посиленню почуття жадібності у особистості. Орієнтація на споживацтво супроводжується: заздрістю, жадібністю, егоїзмом і вже вони, із усе прогресуючою силою втягують людину в так звану «гонку споживання» [20].

У роботах А.О.Щоголева, розглядалось використання поняття «жадібність», у двох сенсах: перший, як прагнення мати у себе якомога більше; другий, як бажання досягнути більше [25]. Отже, жадібність вказує на те, що людина хоче і буде активно здобувати щось із зовні, а отримавши – матиме прагнення зробити це своїм надбанням. Із плином часу у такої людини «Я» може змінюватися на «Моє» – як компенсація відчуття особистого дефіциту, коли індивід із жадобою хапається за статус, володіння, аби тільки не відчувати себе «ніким». Для такої людини його власність і є підтвердженням його існування.

С.Л.Рубінштейн досліджуючи установки та статево-рольові відмінності щодо грошей виявив: що чоловіки і жінки надають однакове значення власній роботі, фінансам. Однак, чоловіки більш впевнені у собі щодо вирішення грошових питань, більше задоволені своїм фінансовим станом і оптимістичніше дивляться на своє матеріальне майбутнє становище, ніж жінки. Також відмічено, що чоловіки рідше, ніж жінки, відчувають із приводу грошей почуття безпорадності, заздрощів і паніки, а частіше – захоплення, щастя та гордість [36].

Підсумовуючи вищенаведені погляди вчених, щодо феномену «жадібності», як особистісної риси, можемо констатувати, що вона містить у собі прагнення отримати якомога більше благ і небажання розлучатися із вже накопиченими. Прояв цієї риси у людини, пов'язується із відчуттям нестачі та незадоволеністю життям. Відповідно, задоволеність життям обумовлює більші прояви щедрості. Саме тому, у наступному підрозділі зосередимо свою увагу на розгляді поняття про ступінь задоволеності і його вплив на формування аспектів жадібності.

1.3 Феномен задоволеності життям у сучасних дослідженнях

Посилення динаміки життя, соціальні, економічні зміни а також зростання кількості і різноманітності складних життєвих ситуацій, зумовлюють нестабільність суспільства і позначаються на психічному стані й задоволеності життям у людей.

Досліджувати проблематику задоволеності життям було започатковано у зарубіжній психології з кінця 1970-х років ХХ століття (А.Кемпбел, К.Роджерс, П.Конверс та ін.), а у вітчизняній психології з початку 1980-х років ХХ століття (В.І.Зацепін, К.Мудзибаєв та ін.). На сьогодні, розробкою цього питання займаються такі науковці: Л.В.Куліков, О.С.Копіна, Л.М.Мітіна, Н.А.Растригіна та інші.

Теоретичний аналіз наукового доробку вищезазначених науковців дозволяє нам стверджувати, що найбільш розповсюдженим є наступне визначення поняття «задоволеності життям». Задоволеність життям – це багатомірний психологічний конструкт, який охоплює широку сферу внутрішньої комфортності, цілеспрямованості, саморозвитку, самосприйняття та самовизначення [8; 21; 29;].

Є.В.Балацький розглядає задоволеність життям, як складне комплексне поняття, яке акумулює багато факторів і аспектів. Набір факторів задоволеності життям виглядає наступним чином: особиста безпека; матеріальне благополуччя (наявність житла, одягу, харчування);

сімейне благополуччя (гармонійні відносини з членами сім'ї, взаємна любов, повага); творча та трудова самореалізація; соціальна стабільність (впевненість у майбутньому) тощо [2].

Т.Ф.Сулова розглядає різні аспекти щастя і суб'єктивного благополуччя в залежності від соціальних умов та обставин, які знаходяться під безпосереднім контролем особистості та поза ним, а також властивостями темпераменту і ціннісної сфери особистості [21].

Л.М.Мітіна розкриває поняття «задоволеності життям» через самовизначення людини, а саме: порівняння і здатність усвідомлення необхідності власних змін та перетворень; самовираження – співвіднесення власної поведінки і мотивації; та самореалізацією людини – формування себе як професіонала [29].

Є.В. Балацький, І.С. Горбаль визначили, що люди із високим рівнем задоволеності життям, краще осмислюють життя і мають більшу сформованість смисложиттєвих орієнтацій. Таким людям властиві мета життя (орієнтація на майбутнє), інтерес та емоційна насиченість сьогодення; (спрямованість на процес), задоволеність самореалізацією, високий локус контролю – «Я» і високий локус контролю – життя. Поряд із цим, у осіб із високим рівнем задоволеності життям, наявні низькі показники «внутрішньо-особистісних конфліктів», «внутрішньо-особистісних вакуумів» і низькі розбіжності між цінностями та їх доступністю [2; 8].

Висновки до першого розділу

Узагальнено, що жадібність є рисою особистості, яка супроводжується станом незадоволеності та ненаситним прагненням задовольнити власні потреби. Сферою нашого наукового інтересу буде розширення уявлень щодо жадібності та тих аспектів, які пов'язані і формують її.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖАДІБНОСТІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ФЕНОМЕНА

2.1 Характеристика вибірки, етапів та методів дослідження

Метою нашого дослідження було проведення теоретико-емпіричного дослідження психологічних особливостей жадібності, як особистісної риси. Спираючись на дані теоретичного розділу ми визначили емпіричні завдання нашого дослідження: 1. розкрити особливості взаємозв'язку між ступенем задоволеності життям та формуванням жадібності, як риси особистості; 2. методом контент-аналізу визначити уявлення респондентів щодо жадібності, ставлення до неї та факторів що можуть сприяти її розвитку. Відповідно, різні емпіричні задачі дослідження визначили і різні етапи його проведення.

На першому етапі, відповідно до першого завдання, вибірку дослідження складало 30 осіб (15 чоловіків, 15 жінок) віковий діапазон яких становив від 26 років до 54 років (середній вік 38 років). Означений період життя за Е.Еріксоном має назву дорослість (зрілість), який можна охарактеризувати віком стабільності як у психофізіологічному, психологічному, соціальному аспектах розвитку особистості, реалізації потенціалу, накопиченням ключових компетентностей.

На цьому етапі нами було обрано наступні психодіагностичні методи та методики: опитувальник «Жадібність» (Є.П. Ільїн, 2013) – застосовувався для з'ясування ступеня виразності жадібності, як риси особистості у досліджуваних [13]; методика «Шкала оцінки якості життя» (О.С. Чабан, 2016) – для виявлення суб'єктивного рівня задоволеності якістю життя особистості [32]; опитувальник «Задоволеність життям» (Н.М. Мельникова, 2004) застосовувався для встановлення рівня суб'єктивного відчуття задоволеності життям [14];

На другому етапі дослідження відповідно до другого емпіричного завдання, ми виявляли уявлення респондентів юнацького та зрілого віку, щодо жадібності, ставлення до неї, значущість у житті та факторів що можуть сприяти її розвитку. Емпірична вибірка: нами було обрано 60 студентів Херсонського державного університету, вибірка юнацького віку (1-5 курсів; N=30 осіб, середній вік становив 20,2 років), вибірка зрілого віку (3-5 курсів заочного навчання; N=30 осіб, середній вік становив 35,9 років).

На цьому етапі дослідження, ми використовували метод контент-аналізу для виокремлення стереотипних смислових категорій, що прояснюють ставлення досліджуваного контингенту до поняття «жадібність», жадібної людини та важливості цієї риси у житті. Теоретичний аналіз сучасних наукових джерел, дозволив нам, визначити науковий базис, на який ми спиралися у подальшому при розробці власної анкети (авторська анкета презентована нами у додатку А).

2.2 Аналіз результатів емпіричного дослідження

2.2.1 Аналіз та інтерпретація результатів першого етапу дослідження

За методикою «Жадібність» отримано і систематизовано дані відповідно до тестових норм: від 0 до 5 – низький рівень; від 6 до 21 – середній рівень; від 29 до 35 – високий рівень.

Низький рівень показників – за цією методикою виявляє високу ступінь прояву жадібності. Тобто, люди що отримали низькі показники за цією методикою – прагнуть до накопичення, збереження власних резервів із втратою міри, контролюють власні фінанси, а також складно розлучаються із вже накопиченим.

Середній рівень прояву жадібності, свідчить про наявність особистісної риси якомога більше отримувати і якомога менше віддавати. Така людина свідомо підходить до ресурсів, що в неї є, вміє конструктивно використовувати свою жадібність, а саме, наполегливо

прямує до мети що у неї є. Витрата фінансів може здійснюватися в основному на те, що є необхідним для досягнення чогось.

Високий рівень показників, виявляє низький рівень прояву жадібності. Така людина протилежна жадібній, тобто легко може розставатися із засобами для власних, навіть ризикованих проєктів. Характеризується певним невмінням розпоряджатися власними ресурсами, фінансами і більше схоже, на те, що життя проходить сьогоднішнім днем, без планування наперед.

Отримані результати дали нам змогу встановити, що всі досліджувані мають середній рівень прояву жадібності, а отже, адекватно оцінюють власні ресурси, можливості та рівень доходу. Також можна констатувати, що всі досліджувані даної групи вміють контролювати власні витрати фінансів, енергії, уваги та інших особистих ресурсів; у них відсутнє агресивне прагнення до збагачення або присвоєння собі якомога більшого; вони є доволі наполегливими щодо поставленої мети і витрачають в основному на те, що є необхідним.

Наступне, з'ясування рівня оцінки якості життя проводилося нами за методикою «Шкала оцінки якості життя», яка визначає ставлення респондентів щодо їх задоволеності фізичним станом, настроєм, проведенням свого вільного часу, любов'ю, сексуальною активністю, повсякденною активністю, фінансовим благополуччям, умовами проживання, роботою або навчанням, та загальним рівнем задоволеності життям. Отримані результати, представлено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Узагальнені результати за методикою «Оцінка якості життя»

Рівні	Відсотки
Дуже низький	13,33
Низький	26,67
Середній	26,67
Високий	16,67
Дуже високий	16,67

Виявлено, що домінуючим в оцінці якості життя займають респонденти із середнім та високим рівнем, що дорівнює 60% вибірки. Це вказує на їх життєву включеність у буденність, відчуття повноти та насиченості моменту тут і тепер. А їх власне світосприйняття, ставлення до того де вони зараз і що мають – їх більше ніж задовольняє.

Наступна методика, що представлена на першому емпіричному етапі – «Задоволеність життям», автор Н.М. Мельникова, направлена на дослідження об'єктивного відчуття задоволеності життям. Містить у собі чотири фактори, які відображають якість взаємодії «Я» – Життя.

Фактор 1 «Життєва включеність», авторка вкладає у це поняття відчуття людиною насиченості життя, повноти, проживання моменту тут і зараз та прагнення до дій із перспективою на майбутнє. Іншими словами – це коли «Я» знаходиться у контакті з життям.

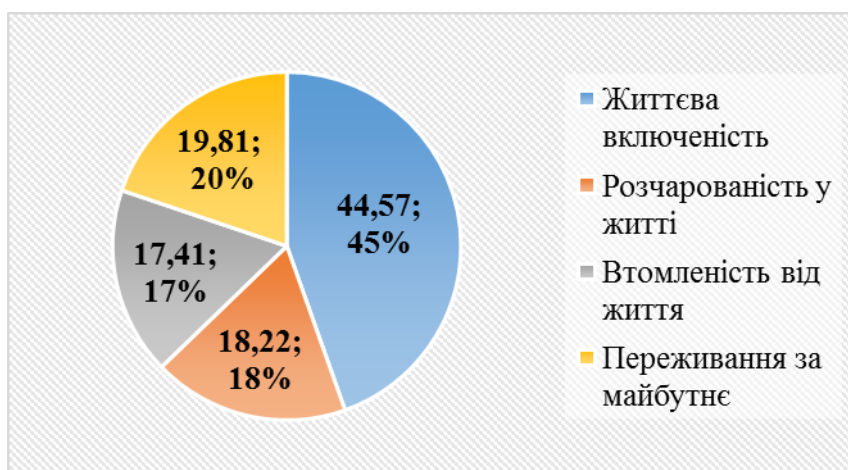
Фактор 2 «Розчарування у житті», відображається у збільшені невдоволеності власною діяльністю, реалізацією себе, часте відчуття відсутності результатів і неможливості реалізувати плани. Авторка порівнює це із відчуттям – коли «життя немов проходить повз індивіда» із акцентуацією уваги на переживанні невдач, розчаруванням та відчуттям несправедливості життя.

Фактор 3 «Втомлюваність від життя» – коли ресурси людини знаходяться майже на мінімумі, відбувається певне професійне або емоційне вигорання і особистість живе життям, що лише вимотує і втомлює його. Такий стан, може супроводжуватися виразністю у людини астеничних станів: фізична слабкість, пасивність, апатія, відсутність мотивації, бажання тощо.

Фактор 4 «Переживання за майбутнє» – виражається у тривожному очікуванні несприятливих життєвих подій і невпевненості у завтрашньому дні, пов'язане з почуттям нестабільності оточення і відчуттям небезпеки зі сторони світу: «життя – нестабільне і несе певні небезпеки».

Результати досліджуваних отримані нами за опитувальником «Задоволеність життям», наочно представлено на рисунку 2.1.

Рис. 2.1 Розподіл результатів досліджуваних за факторами задоволеності життям

Із рисунку, 2.1 бачимо, що у досліджуваних більш вираженим є фактор – «Життєва включеність» – 45%, що свідчить про відчуття насиченості, повноти життя, прагнення до дій із перспективою на майбутнє.

Найменш виражений фактор у респондентів – «Втомлюваність від життя» – 17%, тобто відчуття апатійності щодо життя, втрата сил, виснаженість та відчуття того, що життя проходить повз.

Так, як методика містила у собі ще загальний показник, ми його диференціювали за такими рівнями: нижче середнього; середній; вище середнього. Отримані результати, представлені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

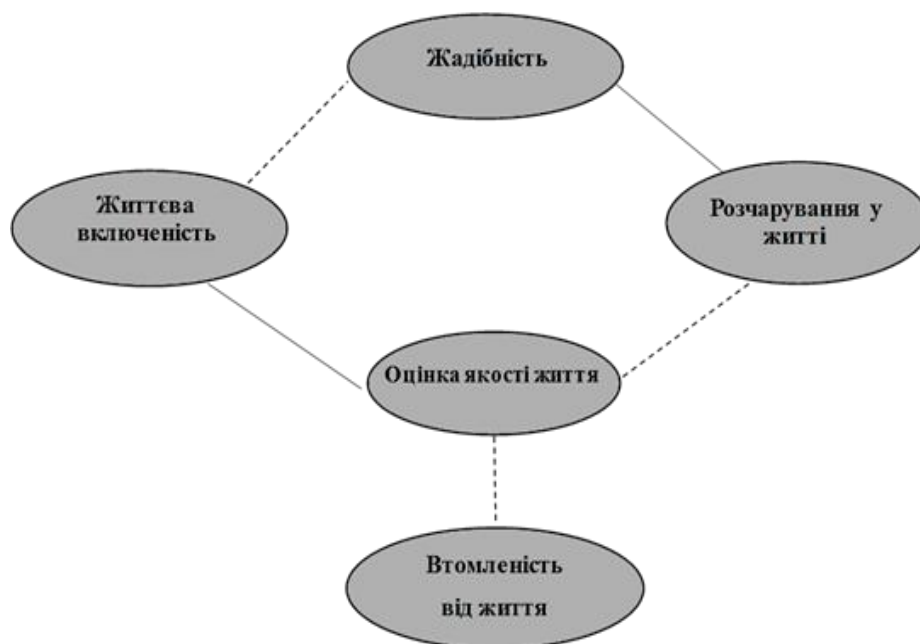
Відсоткове співвідношення за рівнями загального показника задоволеності життям

Загальний показник задоволеності	Відсоток
Низький	10
Середній	46,66
Високий	43,33

За даними таблиці 2.2, бачимо, що у досліджуваній групі превалює середній рівень задоволеності життям. На нашу думку, у поєднанні із превалюючим фактором у групі досліджуваних, можна стверджувати

про наявну задоволеність життям, життєву включеність і прагнення до дій у подальших досягненнях.

До результатів за трьома методиками: «Жадібність» (Є.П.Ільїн, 2013), «Шкала оцінки якості життя» (О.С.Чабан, 2016), «Задоволеністю життям» (Н.М.Мельникова, 2004), нами застосовувалася процедура кореляційного аналізу за Пірсоном, у програмі Excel. Отримані кореляційні зв'язки презентовано нами на рисунку 2.2.

Примітки:

- пряма залежність —————
- зворотня залежність - - - - -

Рис. 2.2 Кореляційна залежність між показниками жадібності та задоволеності життям

Нами встановлено пряму кореляційну залежність, між шкалою «Жадібності» та «Розчаруванням у житті». Це свідчить, що чим більше виражене у людини розчарування у житті – тим вищий прояв жадібності.

Пряма кореляційна залежність була також виявлена за такими шкалами «Життєва включеність» і «Оцінка якості життя» – свідчить про те, що чим є більшою оцінка якості життя – тим більшою є включеність

людини у проживання моментів буття, відчуття якомога повніше своє життя.

Наступний зв'язок має зворотню кореляційну залежність між шкалами «Жадібність» та «Життєва включеність». А саме, високим значенням жадібності відповідають низькі показники життєвої включеності. Що говорить, про те, що чим більше людина включена у проживання сьогодення, має відчуття насиченості, повноти життя, прагнення і вмотивованість до дій – тим менше вона проявляє жадібність.

Зворотня кореляційна залежність отримана за шкалами «Розчарування у житті» та «Оцінка якості життя» – чим більшим є розчарування у житті, тим меншою є оцінка якості життя, невдоволеність діяльністю, неможливості реалізувати плани або часте відчуття відсутності результатів.

Зворотня кореляційна залежність виявлена у шкалі «Оцінка якості життя» та «Втомленість від життя». Це свідчить, що чим є більшою і вищою є оцінка якості життя – тим менше акцентується увага щодо втоми від життя.

Наступні отримані показники за лінійною кореляцією Пірсона, показали взаємозв'язок кожного зі своєю шкалою, що говорить про підтвердження статистичної значимості даного дослідження.

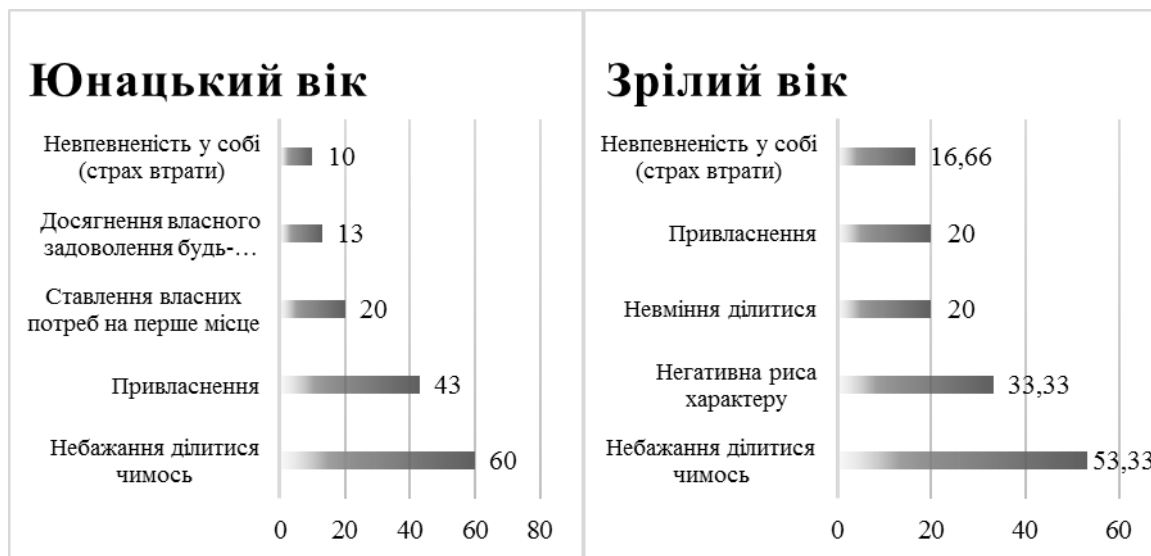
Узагальнення, щодо отриманих результатів. Емпірично було доведено і показано існування взаємозв'язку прояву жадібності із розчаруванням у житті та життєвою включеністю, які мають залежність від оцінки якості життя.

2.2.2 Аналіз та інтерпретація результатів другого етапу дослідження

Якісний та кількісний аналіз результатів за авторською анкетною, що досліджує загальні уявлення респондентів щодо жадібності,

дозволив нам отримати результати, які презентовані нижче за окремими питаннями анкети.

На речення «Жадібність для мене це...» виявлені варіанти відповідей, що презентовано на рисунку 2.3.

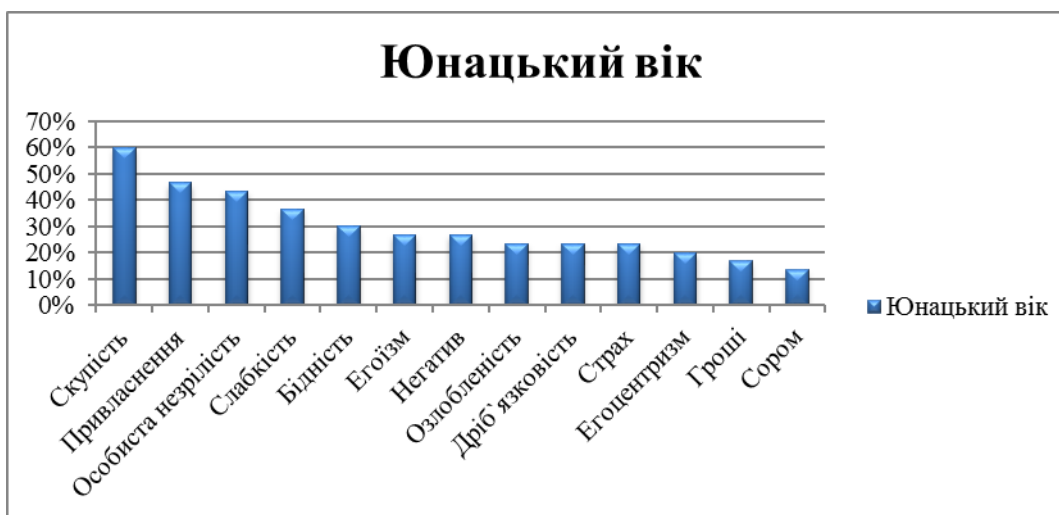
Рис. 2.3 Розподіл варіантів відповідей у досліджуваних груп респондентів щодо визначення «жадібності»

Із рисунку 2.3 видно, що загальним у респондентів юнацького та зрілого віку є наступне визначення жадібності (*небажанням ділитися чимось або втратити щось вже наявне; привласнення собі чогось; наявність невпевненості у собі, у завтрашньому дні*).

Різницею є те, що в юнацькому віці, більшою мірою, жадібність пов'язують із (*досягненням власного задоволення потреб будь-якими шляхами (13,33%); постановою власних потреб на перше місце із нівелюванням впливу на оточення (20%)*). Ми вважаємо, що отримані результати можна пояснити тим, що юнацький вік характеризується максималізмом, який проявляється у надмірній категоричності суджень, завищених вимогах до себе і, частіше – до інших людей, а також має спільні риси з егоїзмом. Егоїзм – ціннісна орієнтація людини, що характеризується переважанням в її життєдіяльності корисливих особистих інтересів.

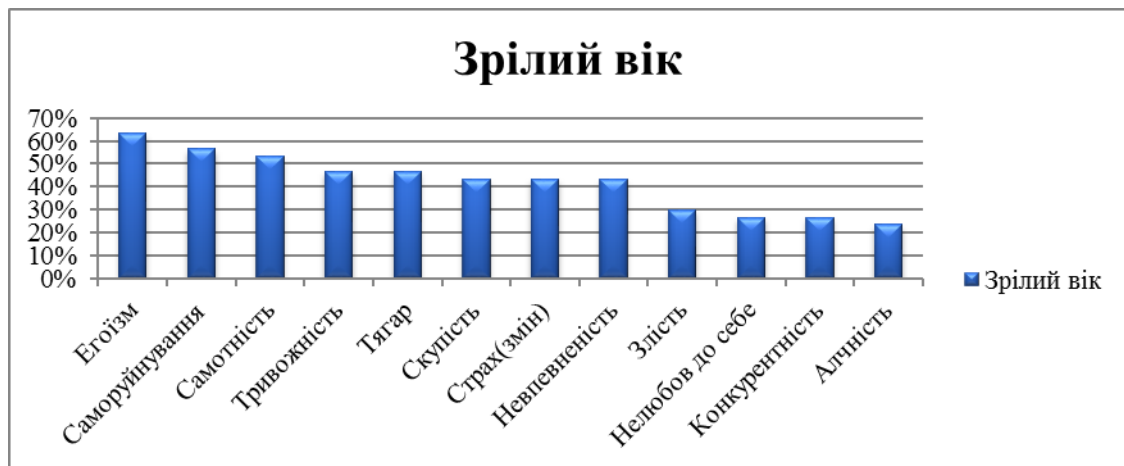
Люди ж зрілого віку визначають жадібність – *негативною рисою характеру, що заважає у повсякденні, а особливо у встановленні певних зв'язків з оточенням (33,33%)*. На нашу думку, це може бути пов'язане із різними видами психологічних захистів щодо жадібності, в силу власного вікового досвіду. На цьому життєвому етапі вже є розуміння, що для досягнення особистих цілей, необхідно встановлювати взаємовідносини з оточуючими, а жадібній людині це робити набагато складніше.

Наступним у ході дослідження, нас цікавили асоціації респондентів зі словом «жадібність» ми, запропонували нашим досліджуваним надати асоціації на слово «жадібність», графічний розподіл яких, презентовано на рисунках 2.4, 2.5.

Рис. 2.4 Розподіл асоціацій досліджуваної групи респондентів юнацького віку щодо асоціацій зі словом «жадібність»

Із рисунку 2.4, бачимо, що для учасників юнацького віку характерні такі асоціації щодо розуміння поняття «жадібність». Більший відсоток склали (*скупість (60%); привласнення (46,66%); особиста незрілість (43,33%); слабкість (36,66%); бідність (30%)*). Менший відсоток асоціацій стосувалися (*егоїзму (26,66%); негативу (26,66%); озлобленості (23,33%); дріб'язковості (23,33%); страху (23,33%); егоцентризму (20%); грошей (16,66%); сорому (13,33%)*).

Рис. 2.5 Розподіл асоціацій досліджуваної групи респондентів зрілого щодо асоціацій зі словом «жадібність»

Із рисунку 2.5, бачимо, що для більшості представників зрілого віку, жадібність прирівнюється до (*егоїзму (63,33%); саморуїнуванню (56,66%); самотності (53,33%); тривожності (46,66%); є тягарем (46,66%); скупістю (43,33%); страхом до змін (43,33%); невпевненістю (43,33%)*). Решта респондентів асоціюють жадібність із (*проявом злості (30%); нелюбові до себе (26,66%); проявом конкуренції (26,66%); алчністю (23,33%)*).

При обробці даних, можна прослідкувати, що у більшій мірі, досліджувані оцінюють поняття «жадібність» із негативним емоційним навантаженням. Підтвердженням цього є те, що в асоціативному полі превалюючими є наступні слова та словосполучення: *слабкість, саморуїнування, особиста незрілість, нелюбов до себе, тривожність, тягар та інші*.

У подальшому дослідженні нас цікавила думка респондентів щодо факторів, які можуть сформувати жадібність. Так, на рисунку 2.6 можна побачити розподіл варіантів відповідей на речення «Що, як на мене, формує жадібність...»

Рис. 2.6 Розподіл відповідей у досліджуваних груп респондентів щодо факторів які формують «жадібність»

Із рисунку 2.6, ми бачимо, що на думку респондентів юнацького віку, факторами, які формують жадібність є (бідність (56,66%); особистісний фактор(46,66%); виховання (40%); життєвий досвід людини (40%); невпевненість у собі (26,66%); економічний стан країни; самотність людини (10%)). Зауважимо, що особистісний фактор має доповнення, яке виражається у завищеній самооцінці, егоцентризмі, самолюбстві та страху втратити. Також доповнення були щодо виховання, яке виражається гіперопікою зі сторони рідних та близьких; проявом у поведінці батьківської скупості; певних заборонах, обмеженнях зі сторони батьків.

Аналіз відповідей респондентів зрілого віку, щодо факторів що формують жадібність, виявив такі варіації: (вплив на людину виховання (73,33%); життєвий досвід (66,66%); наявність обмежень у дитинстві (50%). Менший відсоток мають відповіді: (бідність (33,33%); невпевненість (30%); економічний стан країни (23,33%).

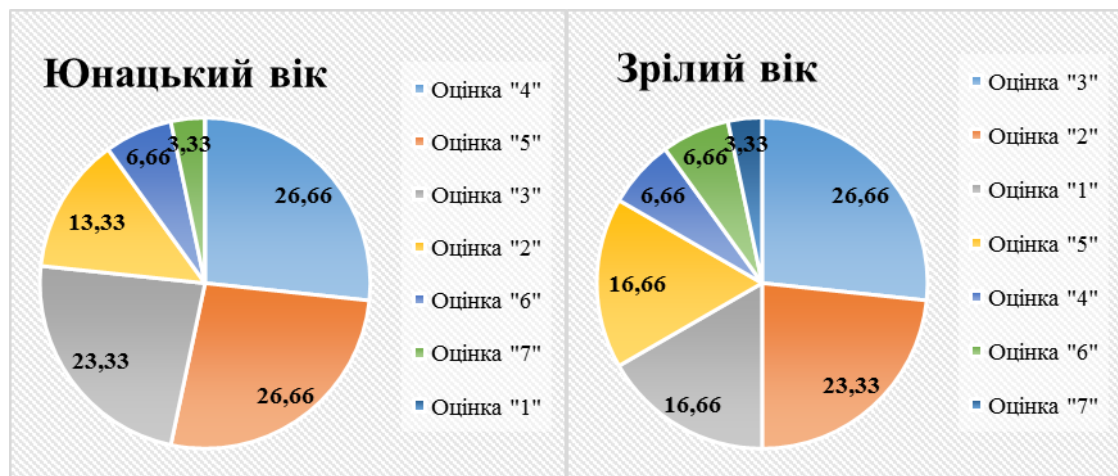
Порівнюючи відповіді двох вікових груп досліджуваних, можна узагальнити те, що спільними факторами формування жадібності у людини є (виховання; бідність; невпевненість у собі; життєвий досвід; економічний стан країни). Різницею є такі словесні категорії:

особистісний фактор (*завищена самооцінки, егоцентризм, самолюбство; страх втрати; обмеження у дитинстві; самотність людини*).

Отримані нами результати знаходять своє підтвердження у інших наукових працях (С.Л.Рубінштейн, Н.С.Білоус, С.М.Криворучко, О.Дейнека та ін.) Зокрема, С.Л.Рубінштейн зазначав, що важливим для людини є задоволення власних потреб, а одним із факторів формування жадібності є вплив сімейно-рольової пам'яті, що формується через виховання, цінності та досвід отриманий у минулому. Задоволеність життям досягається через впевненість у власній матеріальній стабільності та економічній стабільності країни.

Наступним у нашому дослідженні, респондентам пропонувалося оцінити необхідність жадібності за шкалою від 0 до 10, де, 0 – ця якість є зовсім непотрібною та заважає у житті; 10 – вона необхідна риса для покращення життя людей. Отримані дані, графічно представлено на рисунку 2.7.

Рис. 2.7 Розподіл відповідей досліджуваних груп респондентів щодо оцінки необхідності «жадібності» як риси особистості у житті

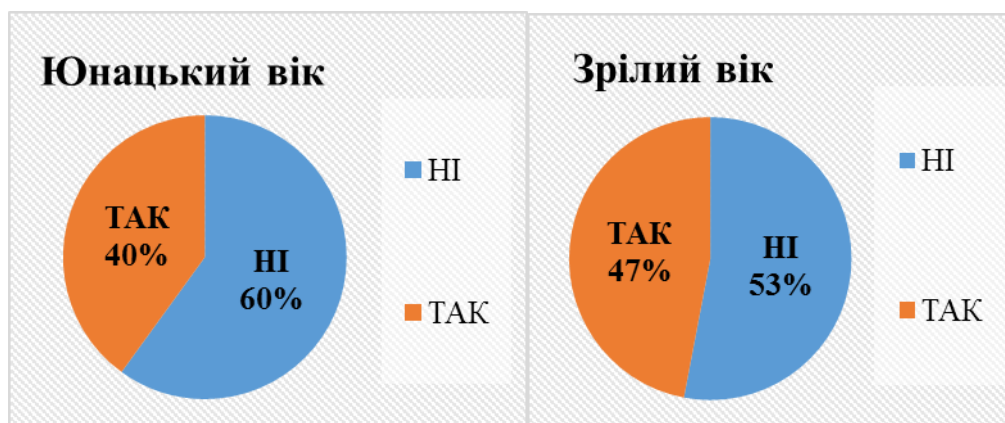
За даними рисунку 2.7, бачимо наскільки «жадібність» є необхідною якістю для життя. На думку респондентів юнацького віку необхідність «жадібності» складає 4, 5 бали із 10-ти можливих і складає 26,66%. На нашу думку, це може бути пов'язане із тим, що юнацький вік в силу прогресуючого розвитку психічних процесів, наявності курсів із

саморозвитку, різноманітності та доступності літератури – збільшують власну саморефлексію, яка сприяє прийняттю наявності і прояву власної жадібності.

Серед досліджуваних зрілого віку, оцінки дещо відрізняються. Для них, необхідність якості «жадібність» дорівнює 3 балам із 10-ти можливих, що у відсотках складає 26,66%. Це говорить, про деяке знецінення цієї якості у повсякденному житті. Підтвердження цього є відповіді респондентів про те, що «жадібність» – це слабкість, саморуйнування для людини і зв'язків з оточуючими, є негативною рисою і більшість респондентів намагаються не проявляти цю рису характеру. Отримані відповіді, на нашу думку, можуть бути пов'язані із використанням таких захисних психологічних механізмів: заперечення, витіснення та пригнічення проявів цієї якості у власному житті.

Далі у дослідженні, ми запропонували респондентам відповісти на речення «Чи можна живучи із жадібною людиною, стати такою ж?». Отримані результати графічно зображено на рисунку 2.8.

Рис. 2.8 Розподіл відповідей респондентів на питання «Чи можливий той факт, що живучи із жадібною людиною можна стати такою ж?»

Із рисунку 2.8, бачимо, що більшість респондентів юнацького віку – 60% вважають неможливим стати жадібним – живучи із жадібною людиною, аргументуючи: *особистісним фактором (23,33%) – на скільки сформована особистість; жадібність притаманна кожному але із*

різним ступенем виразності (13,33%); якщо у людини є власна думка (10%); жадібність – це позиція яку можна змінити (6,66%); людина яка живе із жадібною людиною – все одно ділиться власними почуттями, емоціями часом (6,66%) – тому немає можливості стати жадібною.

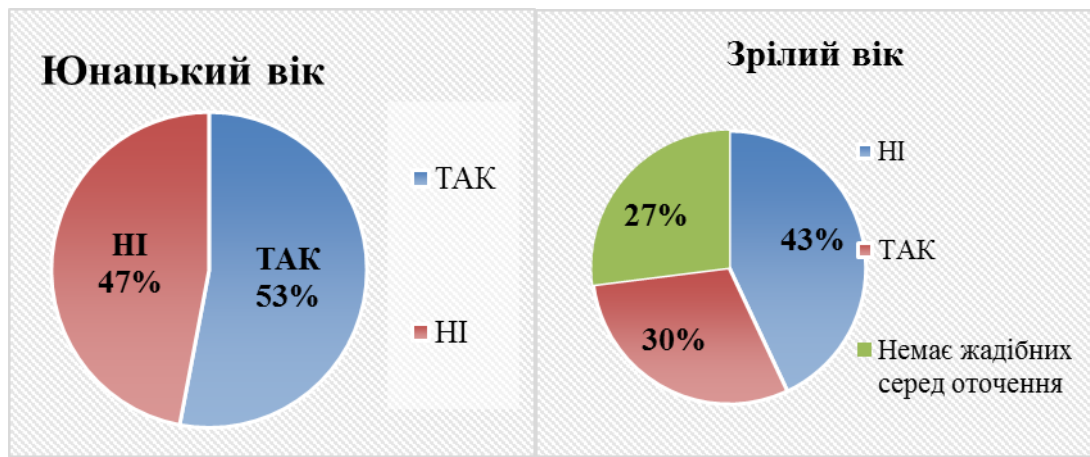
Було з'ясовано також і те, що 40% респондентів юнацького віку, допускають можливість стати жадібним – живучи із жадібною людиною. Відповідь «так» має доповнення: *цінності одного поступово стануть цінностями іншого; жадібність – це позиція яка передається і переймається через поведінку; можлива «боротьба» через розподіл на «моє-твоє» – виникнення небажання ділитися або віддавати щось своє.*

Відповіді респондентів зрілого віку розподілилися таким чином: більшість досліджуваних – 53%, вважають неможливим стати жадібним живучи із жадібною людиною аргументуючи це *зрілістю і вмінням брати на себе відповідальність, самостійно приймати рішення (20%); наявністю у дорослої людини вже сформованих цінностей(20%); можливістю показати приклад жадібній людині, видозмінити скнаристість (13,33%).*

Меншість респондентів зрілого віку допускають можливість «зараження» жадібністю, доповнюючи це тим, що людина так чи інакше переймає на себе риси, звички, поведінку іншої (47%).

Порівнюючи відповіді двох вікових груп досліджуваних, можна узагальнити те, що більшість людей обох груп вважають неможливим факт «зараження» жадібністю від іншого. Оскільки це залежить від особистісної зрілості, вмінням відповідати за власний вибір, та наявність вже сформованих цінностей.

Наступне, що ми досліджували – чи можливий, на думку респондентів вплив жадібності на взаємовідносини? Представлені результати зображено на рисунку 2.9.

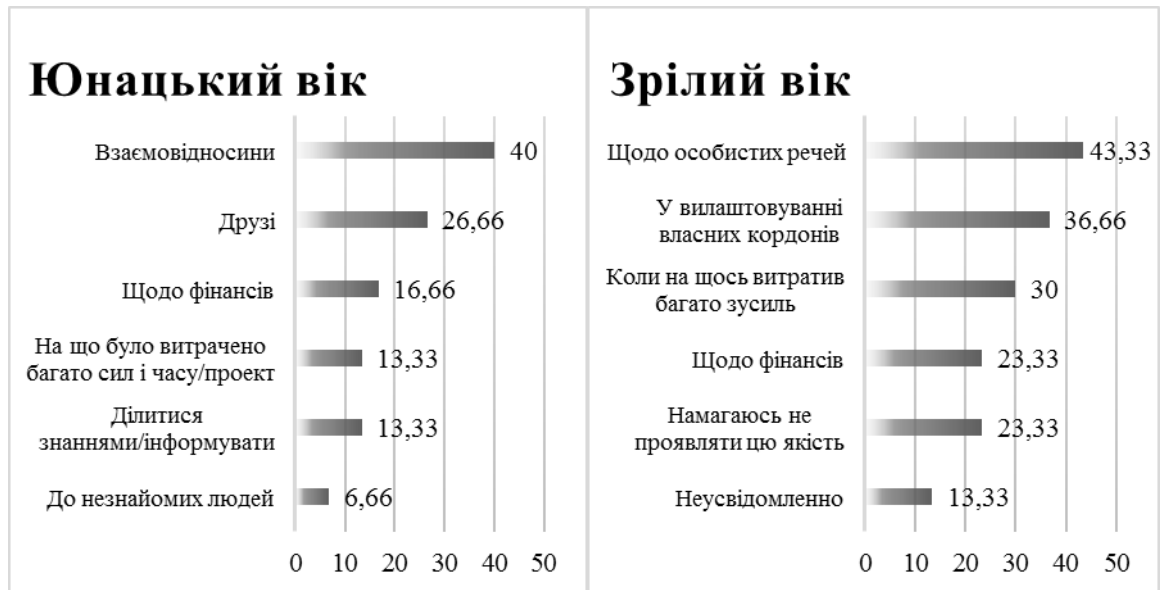

Рис. 2.9 Розподіл відповідей респондентів щодо впливу жадібності на взаємовідносини

Із рисунку 2.9, бачимо, що на думку респондентів юнацького віку більшість вважає що жадібність у іншої людини заважатиме взаємодії і спілкуванню, матиме вплив: *різниця цінностей, неможливість бути близькими, самообмеження спілкування із такою людиною*. Стосовно відповіді «ні», жадібність у іншого не заважатиме у взаємовідносинах, були приведені такі аргументи: *немає жадібних у оточенні, сподіваюсь і покладаю сили лише на себе а тому не важлива риса жадібності у іншого*.

Серед досліджуваних зрілого віку більшість респондентів – 43% вважають можливим підтримувати зв'язки і спілкування із жадібною людиною, аргументуючи: *зрілістю особистості, вмінням розмежовувати особисті межі, наявністю власної думки*. Із рисунку, також можна побачити, що 30% серед опитаних, вважають неможливим спілкування із такою людиною, через дискомфорт а разом із ним і самообмеження у спілкуванні, взаємодії чи знаходженні поруч. А 27% респондентів, відзначили, що серед їх оточення немає жадібних людей. Ми припускаємо, що отримані відповіді викликані певним супротивом у досліджуваних, оскільки тема жадібності відноситься до інтимною сфери людини, а подібні питання можуть викликати почуття соціально схваленої відповіді.

Далі респондентам обох груп пропонувалося відповісти на запитання щодо аспектів у яких більш можливий прояв власної жадібності. Результати представлено на рисунку 2.10.

Рис. 2.10 Розподіл відповідей респондентів щодо аспектів до яких є більш можливий прояв жадібності

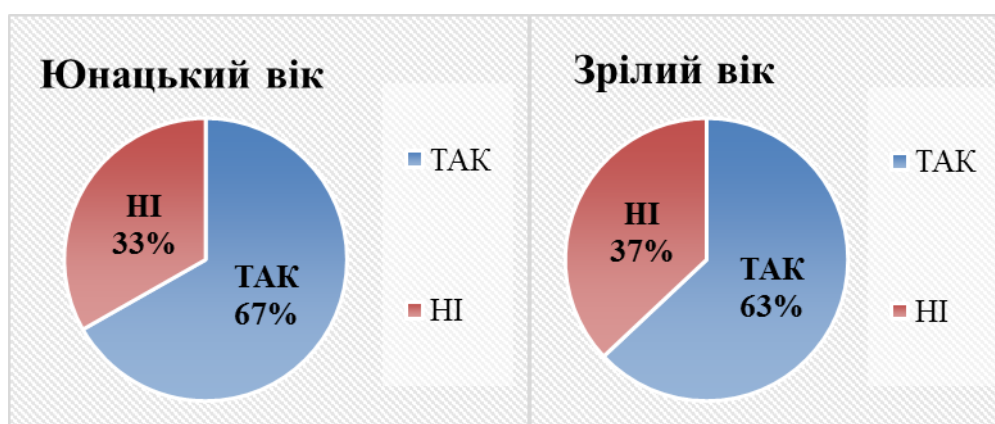
Із рисунку 2.10, ми бачимо, що на думку респондентів юнацького віку жадібність може проявлятися щодо таких аспектів: *взаємовідносини (40%); друзі (26,66%); фінанси (16,66%); проекти – на що було витрачено багато часу і сил (13,33%); інформацію, знання (13,33%); до незнайомих людей (6,66%)*.

Респонденти зрілого віку вважають що жадібність можлива щодо таких аспектів: *особисті речі (43,33%); для встановлення власних кордонів(36,66%); на що було витрачено багато зусиль (30%); грошей (23,33%)*. Також респондентами цієї вікової групи було відмічено, що 23,33% респондентів – намагаються не проявляти цю рису особистості, а 13,33% опитуваних вважають можливий прояв цієї якості – не усвідомлено.

Порівнюючи отримані дані, можна прослідкувати, що досліджувані обох груп виділяють прояв жадібності відносно фінансової сторони, певного проекту – на який було витрачено багато часу, зусиль, грошей, які у свою чергу підтверджують теоретичну частину нашого

дослідження щодо розгляду жадібності переважно у зв'язку зі ставленням до грошей і поняттям «економічної поведінки». Різницею є те, що респонденти юнацького віку проявляють жадібність щодо друзів, інформації/знань, у взаємовідносинах, до незнайомих людей, а люди зрілого віку, вважають можливим прояв жадібності щодо особистих речей, у встановленні власних кордонів, проявом чогось неусвідомленого або ж взагалі намагаються не проявляти цю якість у житті.

На речення, «Чи може жадібність бути позитивною якістю? Отримані відповіді графічно презентовано на рисунку 2.11.

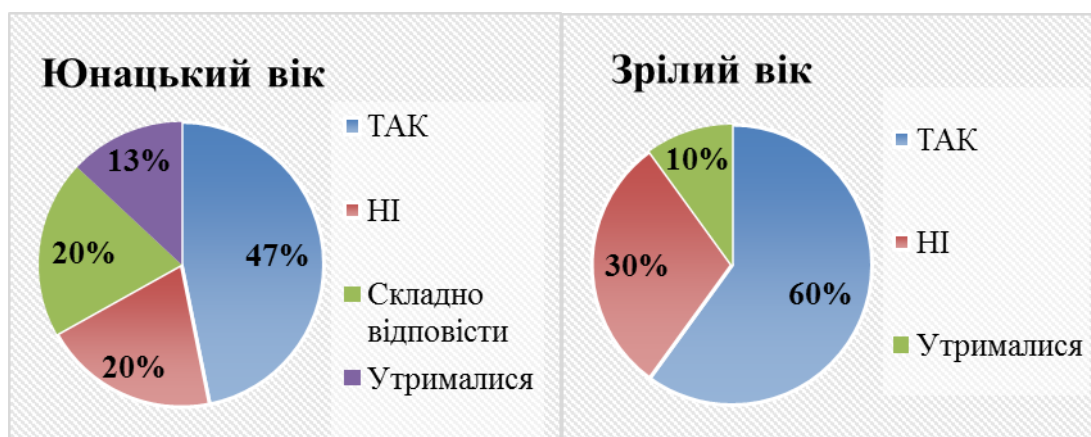

Рис. 2.11 Розподіл відповідей досліджуваних груп респондентів на питання «Чи може жадібність бути позитивною рисою особистості»

За даними рисунку 2.11, ми бачимо, що більшість респондентів і юнацького (67%) і зрілого віку (63%) вважають, що жадібність може виступати позитивною рисою для особистості. До відповіді «так» респонденти юнацького віку мають доповнення: як допомога у збудуванні особистісних кордонів (30%); як допомога людині бути більш цілеспрямованим у досягненні більшого (20%); у понятті бережливості – для збереження чогось на «чорний день» (10%); у понятті економності – коли потрібно щось або для чогось накопичити (6,66%). Респонденти зрілого віку відповідь «так» аргументують: у цілях збереження власних кордонів (27%); для певної економії власних як матеріальних так і не матеріальних ресурсів (20%); ця якість виховує і

допомагає особистості бути більш амбіційним, слідувати власним цілям (13%); вона є закладеною природою у людині – для виживання (7%). Із отриманих даних, ми бачимо, що загальним у респондентів обох вікових груп щодо жадібності як позитивної риси характеру є надання визначення допоміжної функції людині для встановлення особистісних кордонів, у цілеспрямованості, амбітності та економності особистих ресурсів.

Далі, ми досліджували поняття респондентів, чи є необхідною корекція жадібності, як особистісної риси. Відповіді графічно зображено на рисунку 2.12.

Рис. 2.12 Розподіл відповідей досліджуваних груп респондентів щодо необхідності корекції жадібності як особистісної риси

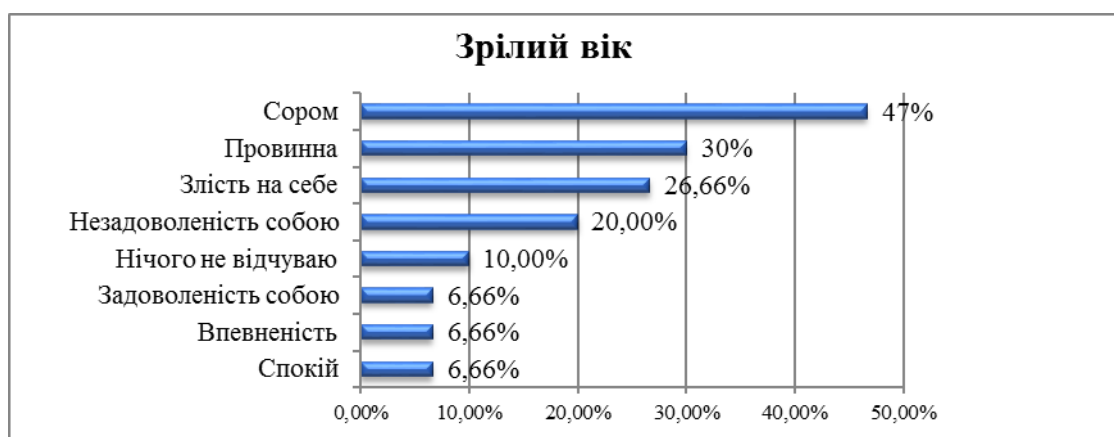
Із рисунку 2.12, ми бачимо, як респонденти юнацького віку (47%) так і зрілого віку (60%) вважають, що жадібність, як особистісна риса, потребує корекції. Отже, відповідь на це питання, на нашу думку, показує приховане ставлення щодо жадібності, як риси характеру і не дивлячись на відповіді: про те, що живучи із жадібною людиною респонденти відповіли про неможливість стати такою, про відсутність впливу на взаємовідносини якщо у колі знайомих є жадібна людина, про приведену аргументацію щодо позитивної сторони жадібності у житті особистості – більшість все ще підсвідомо налаштовані корегувати цю рису якщо не в собі то в оточуючих.

Далі, ми досліджували виразність почуттів респондентів, щодо власного прояву жадібності. Отримані результати, зображено на рисунках 2.13, 2.14.

Рис. 2.13 Розподіл відповідей респондентів юнацького віку щодо виразності почуттів при прояві жадібності як особистісної риси

У респондентів юнацького віку прояв власної жадібності супроводжується, у більшості, виразністю таких почуттів: (*сором (43%)*); *незадоволеність собою (27%)*; *злість на себе (23%)*; *задоволеність собою (20%)*). Менше у відсотковому співвідношенні відмічено почуття: (*тривожність (13,33%)*); *засмучення (13,33%)*; *дискомфорт (10%)*; *зняковілість (6,66%)*).

Рис. 2.14 Розподіл відповідей респондентів зрілого віку щодо виразності почуттів при прояві жадібності як особистісної риси

Респонденти зрілого віку відмітили, що при власному прояві жадібності більше відчувають: *сором (47%)*; *провинну (30%)*; *злість на себе (26,66%)*; *незадоволеність собою (20%)*. Менше у відсотковому

співвідношенні відмічено такі почуття: *задоволеність собою (6,66%); впевненість у собі (6,66%), а 10% із опитаних відповіли, що проявляючи власну жадібність нічого не відчують – відсутня виразність почуттів.*

Порівнюючи відповіді двох вікових груп, можна узагальнити, що спільні почуття при прояві власної жадібності: сором, незадоволеність собою, злість на себе. Різницею у сприйнятті прояву власної жадібності є те, що в юнацькому віці втричі більше людей мають відчуття задоволеності собою, ніж у зрілому. Це може говорити про можливість самоствердження у юнацькому віці, задоволеності коли зберігаються особисті кордони і вдається відстояти своє.

Надалі різницю почуттів, для зручності буде представлено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Розподіл виразності почуттів у досліджуваних груп респондентів щодо власного прояву жадібності

Почуття			
Юнацький вік	Відсоток	Зрілий вік	Відсоток
Тривожність	13,33%	Провинна	30
Засмучення	13,33%	Нічого не відчують	10
Дискомфорт	10%	Впевненість	6,66
Зняковілість	6,66%	Спокій	6,66

Як ми бачимо, основні почуття щодо прояву власної жадібності у досліджуваних обох груп мають негативний фон, що може говорити про вплив соціальних установок, які спрямовують людину орієнтуватися і підпорядковуватися стандартам існування суспільства.

Далі, спираючись на теоретичний аналіз нашої роботи нас цікавили висловлювання, фрази щодо витрат або заробітку грошей, які вживалися у родинах. Оскільки одним із припущень формування жадібності, як особистісної риси слугує виховання, родинні установки що можуть передаватися із покоління в покоління. Отримані результати представлено у таблицях 2.4, 2.5.

Таблиця 2.4

**Розподіл відповідей респондентів юнацького віку щодо фраз які
вживалися у сім'ї пов'язані із темою грошей**

№	Фрази	Відсоток
1	Гроші з неба не падають	23,33
2	Кошти треба витратити з головою	20
3	Хто не працює той не їсть	16,66
4	Гроші – як вода	13,33
5	Гроші для того, щоб їх витратити	10
6	Не варто вчитися собі відмовляти	10
7	Усіх грошей не заробиш	6,66

Відповіді респондентів розподілилися таким чином, що основна увага висловів щодо теми грошей спрямована на економію, тяжку працю і підсвідоме накопичення благ наперед: *(гроші з неба не падають (23,33%); кошти треба витратити з головою (20%); хто не працює, той не їсть (16,66%); гроші як вода (13,33%))*. Меншість у відсотковому співвідношенні склали висловлювання: *(гроші – для того, щоб їх витратити 10%; не варто вчитися обмежувати і відмовляти собі (10%); усіх грошей не заробиш (6,66%))*, що налаштовують не зациклюватися на грошовому накопиченні і жити у моменті «тут і зараз», легше відпускати думки з приводу прибутку.

Таблиця 2.5

**Розподіл відповідей респондентів зрілого віку щодо фраз які
вживалися у сім'ї пов'язані із темою грошей**

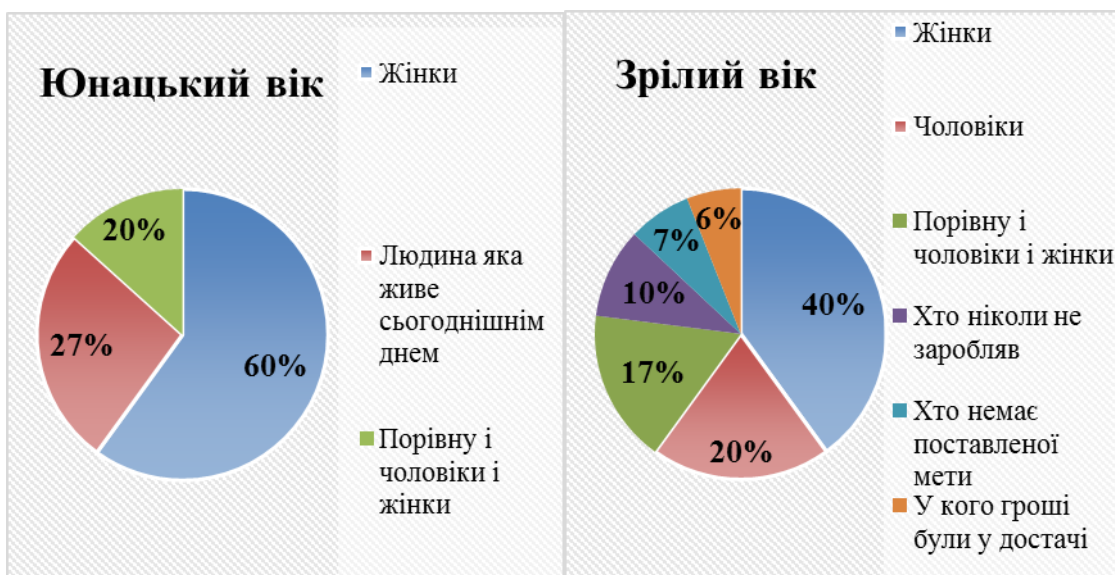
№	Фрази	Відсоток
1	Необхідно економити	30
2	Гроші легким шляхом не дістаються	20
3	Потрібно більше заробляти	16,66
4	Для рідних не шкодуй грошей	13,33
5	Треба почекати, твої забаганки – зачекають	10
6	Витратити гроші лише на необхідне	6,66
7	Усіх грошей не заробиш	6,66

Відповіді респондентів зрілого віку розподілилися таким чином, що на нашу думку, загальна кількість і відсоткове співвідношення направлені на те, щоб виховувати скнаристість, алчність, жадібність, ненаситність у людини: *(необхідно економити (30%); гроші легким*

шляхом не дістаються (20%); потрібно більше заробляти (16,66%); витратити гроші лише на необхідне (6,66%). Також є такі висловлювання, що у майбутньому, на нашу думку, можуть сформувати почуття провини, комплекс неповноцінності, гіперболізоване почуття вдячності: (для рідних – не шкодуй грошей (13,33%); треба почекати, твої забаганки – зачекають (10%)).

Порівнюючи відповіді обох вікових груп, можна побачити, що спільними є такі висловлювання: *гроші не дістаються легким шляхом, кошти треба витратити з головою, на необхідне, гроші як вода – потрібно більше заробляти.* Використання таких виразів щодо теми грошей, говорить про те, що більшість респондентів живуть із розумінням і усвідомленням постійного прагнення до накопичення, що гроші потребують обережного ставлення і щоб вони були, необхідно постійно і тяжко працювати. У майбутньому такі думки можуть програмувати людину або на ненаситність у збагачені, або розвивати комплекс неповноцінності, занижену самооцінку і невпевненість у завтрашньому дні. Різницею є те, що у респондентів юнацького віку, на відміну від зрілого, присутні більшість висловлювань, які налаштовують легше ставитись до прибутку і витрати грошей, жити у моменті і у злагоді із собою, своїми бажаннями, що збільшує задоволеність життям.

Надалі, серед питань нас цікавили думка респондентів, кого на їх погляд вони вважають марнотратним по відношенню до грошей. Отримані результати графічно представлено на рисунку 2.15.

Рис.2.15 Розподіл відповідей досліджуваних груп респондентів, хто на їх думку марнотратний до грошей

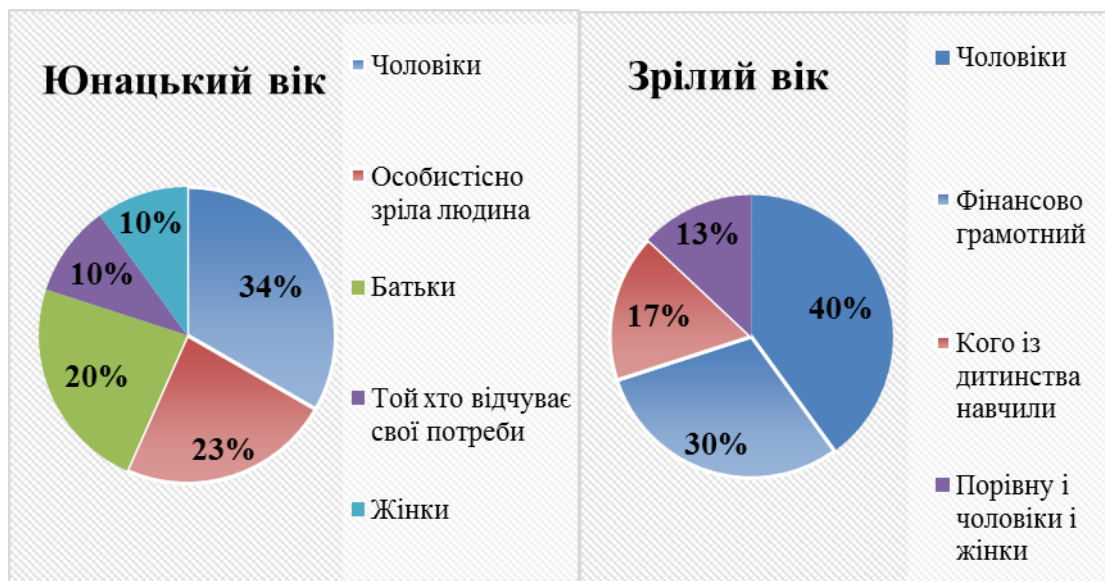
Із рисунку 2.15, ми бачимо, що на думку більшості респондентів юнацького віку, марнотратними до грошей є жінки – 60%. Ми вважаємо, що це може свідчити про вплив певних соціальних стереотипів щодо жінок і думки про їх імпульсивне, емоційне керування у витратах. Далі у відсотках були відзначені ще люди, які живуть лише одним днем – 27%, а отже ті, які не вміють планувати щось заздалегідь, живуть одним днем – егоїстично і не практично. Серед досліджуваних – 20% вважають, що марнотратними до грошей можуть бути як жінки так і чоловіки і витрата коштів не залежить від статі.

Респонденти зрілого віку вважають марнотратними у питанні грошей: жінок (40%); чоловіків (20%); і жінок і чоловіків (17%); того, хто ніколи не заробляв (10%); того, хто немає поставленої мети (7%); у кого гроші були у достатку (6%).

Аналізуючи і порівнюючи відповіді обох вікових груп, ми дійшли до висновку, що на думку більшості досліджуваних у відношенні до грошей, марнотратними є категорія жінок – це можна пояснити стереотипністю думок щодо інфантилізму, емоційності та імпульсивності у діях відносно необхідності і купівлі чогось. Варто відмітити, що спільним у респондентів юнацького і зрілого віку є те, що

марнотратність приписується однаково як і жінкам так і чоловікам – незалежно від статі, що свідчить про гендерну рівність. Також, в обох групах щодо марнотратства грошей була відмічена категорія людей – що живуть одним днем, не мають поставленої мети і тим самим не планують своє життя і необхідні витрати.

Разом із питанням про марнотратство, нами досліджувалось питання, щодо категорії людей, які на думку респондентів обох вікових груп, витрачають гроші з розумом. Отримані відповіді досліджуваних графічно представлено на рисунку 2.16.

Рис.2.16 Розподіл відповідей досліджуваних груп респондентів, хто на їх думку із розумом витрачає гроші

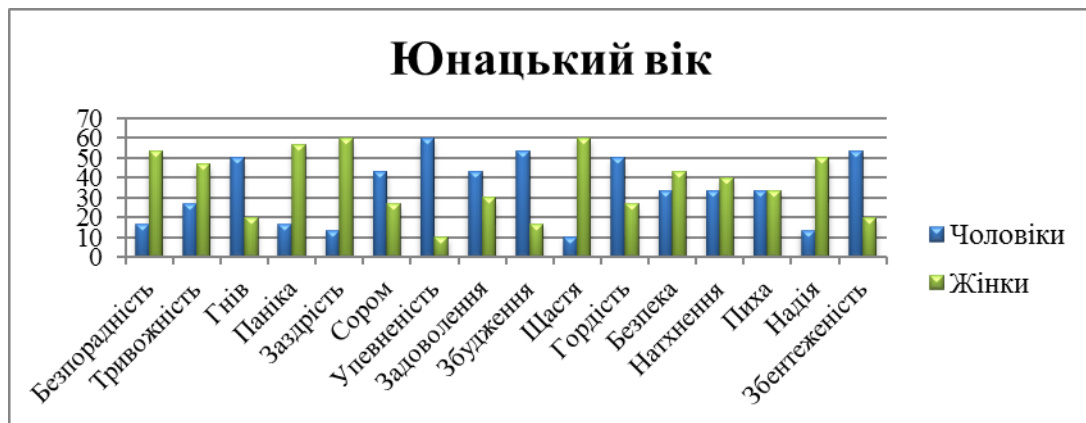
Із рисунку 2.16, бачимо, що на думку респондентів юнацького віку, гроші із розумом витрачають: (чоловіки (34%); особистісно зріла людина (23%); батьки (20%); людина, яка відчуває свої потреби (10%); жінки (10%)).

На думку досліджуваних зрілого віку, гроші із розумом витрачають: (чоловіки (40%); фінансово грамотна людина (30%); той, кого із дитинства навчили (17%); як чоловіки так і жінки (13%)).

Аналізуючи отримані відповіді, ми констатуємо, що на думку респондентів юнацького і зрілого віку із розумом до витрат грошей ставляться – чоловіки. Ми вважаємо, що більшість саме таких відповідей

пов'язано із певними нав'язаними соціальними стереотипи, де чоловік – це годувальник і здобувач, а жінка – більш марнотратно ставиться до покупок із неспроможністю раціонально розпоряджатися грошима. Варто відмітити різницю відповідей обох вікових груп респондентів, а саме, досліджувані юнацького віку відносять категорію батьків, особистісно зрілих людей до тих, які знають і вміють розпоряджатися грошима, що на нашу думку, може бути обумовлене віком і можливою невпевненістю у власній дорослості. У той час як люди зрілого віку відмічають, що фінансово грамотна людина або та, яку із дитинства навчили розпоряджатися коштами, вміє із розумом їх вкладати і витратити.

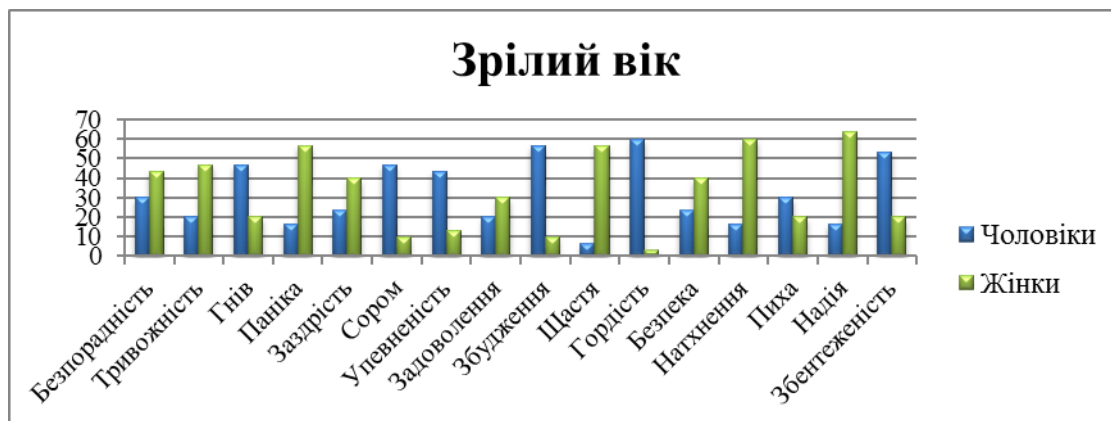
Наступним в анкеті, на речення «Які, на вашу думку, почуття можуть викликатися темою грошей у чоловіків і жінок?» виявлені наступні варіанти відповідей, які презентовано на рисунках 2.17, 2.18.

Рис. 2.17 Розподіл відповідей респондентів юнацького віку щодо виразності емоційних реакцій, які викликаються темою грошей

На думку респондентів юнацького віку, жінкам притаманні такі почуття щодо ставлення до грошей: безпорадність (53,33%); тривожність (46,66%); паніка (56,66%); заздрість (60%); щастя (60%); безпека (43,33%); натхнення (40%); пиха (33,33%); надія (50%). Також респонденти даної групи вважають, що чоловікам притаманні такі почуття: гнів (50%); сором (43,33%); упевненість (60%); задоволення

(43,33%); збудження (53,33%); гордість (50%); пиха (33,33%); збентеженість (53,33%). На думку 10% досліджуваних юнацького віку, у ставленні до грошей у чоловіків та жінок, відмінності, що обумовлюються статтю – відсутні.

Рис. 2.18 Розподіл відповідей респондентів зрілого віку щодо виразності емоційних реакцій, які викликаються темою грошей

На думку досліджуваних зрілого віку, жінкам притаманні такі почуття щодо ставлення до грошей: безпорадність (43,33%); тривожність (46,66%); паніка (56,66%); заздрість (40%); задоволення (30%); щастя (56,66%); безпека (40%); натхнення (60%); надія (63,33%). Для чоловіків, на думку даної групи, притаманні почуття: гніву (46,66%); сорому (46,66%); упевненість (43,33%); збудження (56,66%); гордість (60%); пиха (30%); збентеженість (53,33%).

На думку 13,33% респондентів зрілого віку, ставлення до грошей, а також переживання емоцій, що викликаються цією темою у чоловіків та жінок є однаковими незалежно від статі.

Отже, вікових відмінностей щодо основних уявлень почуттів до грошей в залежності від статі – не виявлено. На думку респондентів, тема грошей, у жінок викликає почуття безпорадності, тривожності, паніки, заздрощів безпеки та інше; а у чоловіків наявні почуття гніву, сорому, збудження, гордості, збентеженості та т.д. Можна стверджувати, що така різниця почуттів між жінками і чоловіками, може бути через соціальні нав'язані стереотипи – де чоловік це завжди здобувач,

годувальник, вміє і знає куди і як вкласти гроші аби отримати вигоду. На відміну від жінок, які панікують, нервують, не вміють розподіляти кошти.

Проведений нами теоретичний аналіз, дозволяє стверджувати, що отримані результати узгоджені з даними інших досліджень (Г.Саймон, Дж.Катон, Дж.Кейнс та ін.). Зокрема С.Л.Рубінштейна, та О. Дейнеки, які у своїх роботах досліджували статево-рольові відмінності та установки щодо ставлення до грошей. З'ясовано, що тема грошей, у жінок викликає емоційну невпевненість, тривожність, безпомічність. Для чоловіків тема грошей викликає почуття збудженості, відчуття гордості, впевненості.

Висновки до другого розділу

Проведене нами емпіричне дослідження жадібності як соціально-психологічного феномена дозволяє констатувати що:

- загалом респонденти оцінюють якість життя на середньому і високому рівні, що свідчить про їх життєву включеність і відчуття насиченості моменту «тут і зараз», прагнення до дій та бачення перспектив на майбутнє;
- жадібність взаємопов'язана із задоволеністю життям. Відповідно, чим вище відчуття задоволеності, оцінки якості життя – тим менший прояв і відчуття жадібності у людини;
- чим більше у людини є відчуття насиченості, повноти життя, вмотивованості до дій – тим менше вона відчуває і проявляє жадібність;
- респонденти обох вікових групи проявляючи жадібність у переважному ступені відчувають негативні почуття: сором, незадоволеність собою, злість на себе. При цьому зауважимо, що у групі осіб юнацького віку виявлено втричі більша кількість респондентів, які задоволені собою проявивши жадібність, на відміну від зрілого віку, у яких перевищує почуття провини;

➤ тема жадібності для зрілого віку є більш татуйованою, що ми пояснюємо різними видами психологічних захистів. У силу свого ще юнацького максималізму, жадібність у цьому віці, може прирівнюватися як до поняття егоїзму, що направлене на корисливі особисті інтереси так і щодо встановлення власних кордонів, що є важливим у формуванні особистості. Відмічено, що разом із розвитком і прогресуванням суспільства юнацький вік характеризується більшою саморефлексією, а отже прийняттям проявів особистісної жадібності як у себе так і серед оточення на відміну від зрілого віку.

➤ респонденти зрілого віку знецінюють необхідність жадібності та оцінюють її як негативну рису особистості, яка заважає у житті і вимагає корекції. Для досліджуваних осіб юнацького віку жадібність це інструмент у встановленні власних кордонів задля досягнення задоволення власних потреб;

➤ респонденти обох груп вважають, що чоловіки більш впевнено і відповідально ставляться до витрат грошей, на відміну від жінок, які марнотратно користуються фінансами, внаслідок чого у них виникають почуття паніки та безпомічності та заздрощів тих, хто їх має.

➤ респонденти обох вікових груп вважають, що спільне проживання з жадібною людиною не впливає на інших дорослих осіб, через сформовані цінності, особистісну зрілість і вміння відповідати за власний вибір;

➤ досліджувані вважають жадібність позитивною рисою – надаючи їй допоміжної функції у досягненні поставленої мети, амбітності та економії ресурсів. Проте, також було встановлено, що більшість людей, вважають цю якість необхідною для корегування.

ВИСНОВКИ

Узагальнено, що жадібність, визначається як ненаситне прагнення надмірного задоволення власних, як матеріальних так і не матеріальних потреб. Супроводжується станом незадоволеності, нерозумінням себе, своїх потреб та зароджує певний страх перед життям «тут і зараз». Бажання мати все більше матеріальних благ надає людині психологічну безпеку.

З'ясовано, що семантично близькими до поняття жадібності є наступні: ненаситний, скупий, користолюбивий, заощадливий, бережливий, економний.

Жадібність, як конструкт, складається із двох рис характеру – алчності та скупості. Де алчність – це прагнення отримати якомога більше, а скупість – це прагнення витратити якомога менше. Алчна людина більше переймається про збільшення доходів, а скупа – про зменшення витрат. Алчність і скупість – призводять до примноження багатства але шляхи досягнення різні.

Емпірично виявлено, що у досліджуваних переважає середній рівень прояву жадібності, що свідчить про свідомий підхід до власних ресурсів і вміння адекватного оцінювання можливостей і рівня доходу.

Встановлено, що загальний рівень задоволеності життя – вище середнього, що свідчить в цілому про задоволеність досліджуваних власним життям та його якістю.

Виявлено, що жадібність, як риса характеру має зворотню кореляційну залежність із задоволеністю життям людини.

Визначено пряму кореляційну залежність між жадібністю і розчарування у житті. Отже, чим більше у людини виражене розчарування, зневіра у життя – тим вищий прояв її жадібності.

Доведено зворотню кореляційну залежність між жадібністю та залученістю у життя. Тобто, чим більше людина має відчуття

насиченості, повноти життя – тим менше вона відчуває та проявляє жадібність.

Встановлено що жадібність виявляється щодо різних аспектів життєдіяльності, як матеріальних так і не матеріальних (власність, гроші, час, знання та уваги).

З'ясовано, що у юнацькому віці, респонденти ставляться до жадібності, як до власного ресурсу, а люди зрілого віку, вбачають у цій рисі певні обмеження, негативно ставляться до прояву жадібності, як зі свого боку, так і з боку інших людей. Отже, із віком, сприйняття та ставлення до жадібності, як особистісної риси змінюється із ресурсного стану на те, що заважає у житті.

Встановлено, що досліджувані оцінюють поняття «жадібність» із негативним емоційним навантаженням: слабкість, саморуйнування, особиста незрілість, нелюбов до себе, тривожність, тягар та інші.

Досліджено, що на думку респондентів, жадібність як рису особистості формують такі фактори: виховання, бідність, невпевненість у собі, життєвий досвід, економічний стан країни.

Встановлено спільні родинні висловлювання щодо теми пов'язаної із грошима, їх спрямованість на те, щоб більше накопичувати, економити і пам'ятати як тяжко дістаються гроші, що може породжувати виникнення особистих комплексів.

Виявлено, що на думку більшості респондентів обох вікових груп, марнотратно витратити гроші схильні жінки, а із розумом та бережливістю підходити до цього питання – здатні чоловіки.

З'ясовано, що тема ставлення до грошей, у жінок викликає емоційну невпевненість, тривожність, безпомічність, на відміну від чоловіків у яких наявні відчуття впевненості у своїй спроможності заробітку, прагнення до його збільшення та гордості за здобуття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адлер А. Понять природу человека / [пер. с англ.] Е. А. Цыпина / Альфред Адлер. – СПб. : «Академический проект», 1997. – 256 с.
2. Балацкий Е. В. Факторы удовлетворенности жизнью: измерение и интегральные показатели. / Е. В. Балацкий // Мониторинг общественного мнения. – 2005. – № 4(76). – С. 42–52.
3. Бернс Р. Что такое Я-концепция. Психология самосознания / [за ред.] Д. Я. Райгородского / Роберт Бернс. – М, 2003. – С. 333-393.
4. Бутко М. П. Економічна психологія : навч. посіб.; за заг. ред. М.П.Бутко, А. П. Неживенко, Т. В. Пепа. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 232 с.
5. Віговська О. О. Якість життя особистості: теоретико-емпіричні доробки сучасної психології / О. О. Віговська // Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації. – К. : Університет «Україна». – 2013. – № 2 (32). – С. 161–165.
6. Власов М. Жадность [Электронный ресурс] / М. Власов // Сайт журнала «Психология человека». – Режим доступа: <https://psichel.ru/zhadnost/>.
7. Войтика В. І. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. – Київ, «Вища школа», 1982. – 215 с.
8. Горбаль І. С. Психологічні аспекти задоволеності життям як когнітивного аспекту суб'єктивного благополуччя у літніх чоловіків та жінок / С.І.Горбаль // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «психологічні науки». – Вип. 1. – Том 1. – Херсон, 2014. – С. 154 – 159.
9. Дейнека О. С. Экономическая психология / О. С. Дейнека. – СПб. : Изд-во СПбГУ, 1999. – 240 с.
10. Дейнека О. С. Символизация денег: опыт эмперического исследования / О. С. Дейнека // Институт психологии РАН, 2004. – 241 с.

11. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
12. Эриксон Э. Трагедия личности / Э. Эриксон; [пер. с англ.] Е. Длугач, М.Хорьков, Л. Бессонова. – М: Алгоритм, Эксмо, 2008. – 256 с.
13. Ильин Е. П. Психология помощи. Альтруизм, эгоизм, эмпатия / Е.П.Ильин. – СПб. : Питер, 2013. – 304 с.
14. Мельникова. Н. Н. Социально-психологическая адаптация личности: методические указания / Н. Н. Мельникова. – Челябинск: Изд-во ЮурГУ, 2004. – 57с.
15. Мясищев В. Н. Психология отношений: избранные психологические труды / В. Н. Мясищев. – М. : Институт практической психологии; Воронеж: НПО «МОДЭК», 1998. – 368 с.
16. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н.Ю.Шведова. – М. : «Азбуковик», 1999. – 994 с.
17. Позняков В. П. Экономическая психология как отрасль психологической науки / В. П. Позняков // Проблемы экономической психологии. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2004. – Т. 1. – С. 27–57.
18. Сайт журнала «Вечерний краснокамск» [Электронный ресурс]. / Психология жадности – Краснокамск.: ВК № 11. – Режим доступа: <http://vkgazeta.ru/articles/5/1589/>
19. Семенов М. Ю. Материальная удовлетворенность / М. Ю. Семенов, Е. Г, Ефремов // Омский научный вестник – 2003. – №23. – С. 207–210.
20. Согомонов А. Ю. Феноменология зависти в Древней Греции / А.Ю.Согомонов // Этическая мысль: науч. – публицист. чтения. М., 1990. – С. 106–137.
21. Сулова Т. Ф. Исследование удовлетворенности жизнью и смысложизненных ориентаций в пожилом и старческом возрасте /

- Т.Ф.Суслова, М. В. Жучкова // Сибирский психологический журнал. – 2014. № 53. – С. 21–32.
22. Фенько А. Б. Проблема денег в зарубежных психологических исследованиях / А. Б. Фенько // Психологический журнал. – 2000. – №1. – С. 50–52.
23. Фромм. Э. Анатомия человеческой деструктивности / [пер. с англ.] Э. М Телятникова, Т. В. Панфилова / Эрих Фромм. – М. : АСТ, 2009. – 547 с.
24. Хорни К. Невротическая личность нашего времени. Самоанализ / [пер. с англ.] / общ. ред. Г. В. Бурлинской / Карен.Хорни. – М. : «Прогресс-Универс», 1993. – 208 с.
25. Щёголев А. А. Жадность [Электронный ресурс] / Щёголев А. А // Сайт журнала – газеты «Собственное мнение». – Режим доступа: <http://www.xn--b1abcfxhsbbsu0g2e.xn--p1ai/lib/gadn>
26. Щербатых Ю. В. Психология жадности. Социально-экономические, правовые и общегуманитарные аспекты модернизации российской экономики. / Ю. В. Щербатых. – Воронеж, 2011. – С. 215–218.
27. Щербатых Ю. В. Семь смертных грехов или психология порока / Ю.В.Щербатых. – М. : АСТ, 2010 – 480 с.
28. Яновская С. Г. Отношение к деньгам у студентов, обучающихся в Украине / С. Г. Яновская, Р.Л. Туренко, Гао Лей // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна – 2008. – № 807. – С. 405– 413.
29. Яновська С. Г. Психологічні особливості уявлення про жадібність та жадібну людину./ С. Г. Яновська, Р. Л. Туренко, Н. С. Білоус, С.М.Криворучко, Р. А. Лютенко // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна – 2016. – № 59. – С. 55-58.
30. Яновська С. Г. Ціннісний аспект ставлення до грошей та особливості грошової задоволеності підприємців / С. Г. Яновська //

Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна – 2010. – № 913 – С. 192–196.

31. Akhtar S. (2009). *Comprehensive Dictionary of Psychoanalysis*. London: Karnac Books. p. 420.

32. Chaban O., Khaustova O., Bezsheyko V. (2016). New Quality of Life Scale in Ukraine: reliability and validity *Indian Journal of Social psychiatry* (Vols. 32), Issue 4, p. 473.

33. Freud, Sigmund. (1908). *Charakter und Analerotik*. *Psychiatrisch – neurologische Wochenschrift*. – №9. Retrieved from <http://freudproject.ua>.

34. Krekels, G. & M. Pandelaere (2011). Dispositional Greed: Scale Development and Validation. *Advances in Consumer Research*. – №39 – (pp.799–800).

35. Long, S. (2009). Greed. *Psychodynamic Practice*. – №15. – (pp.245–259).

36. Morrone, A., A. Piscitelli., D`Ambrosio (2019). How Disadvantages Shape Life Satisfaction an Alternative Methodological Approach. – №1. – P. 477–502.

37. Rubinstein, C. (1981). Money & Self-esteem, relationships, secrecy, envy, satisfaction. // *Psychology Today*. – № 5. pp. 24–44.

38. Seuntjens, T., Zeelenberd, M., Breugelsmans, N., Van de Ven (2014). Defining greed: *The British Psychological Society*. Issue 4 – P. 1–21.

39. Seuntjens, T., Zeelenberd, M., Breugelsmans, N., Van de Ven (2015). Dispositional Greed: *journal of Personality and Social Psychology*. P. 1–17.

40. Seuntjens, T., Zeelenberd, M., Breugelsmans, N., Van de Ven., Van der Schors, A. (2016). Greed and adolescent financial behavior: *journal of Economic Psychology*. Issue 39 – P. 1–12.

ДОДАТКИ

Додаток 1А

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Іванова Вікторія Дмитрівна, учасниця освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

• вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;

- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

• безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;

• оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;

• використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

04.03.2020

(дата)

(підпис)

Вікторія Іванова

(ім'я, прізвище)

Додаток А

Анкета «Дослідження уявлень про жадібність, як особистісну рису»

Шановний учасник дослідження!

Просимо Вас бути учасником нашої анкети. Дослідження направлено на вивчення розуміння і уявлень щодо жадібності. Просимо Вас відповідати чесно і відкрито. Це дослідження є анонімним, конфіденційним і є матеріалом лише у науковій діяльності. Пам'ятайте, правильних чи неправильних відповідей – немає.

Інструкція: Зараз, Вам буде представлено ряд питань, намагайтесь уважно читати інструкцію і власне питання. Будуть запитання де потрібно буде доповнити, продовжити речення, написати Ваші асоціації, проранжувати відповіді, написати і аргументувати Ваш варіант.

1) Ваше особисте визначення поняття «жадібність»?

---

2) На Вашу думку, які фактори, умови, чинники можуть впливати на формування жадібності у людини? Перерахуйте, мінімально 3

---

3) На Вашу думку, чи можна живучи із жадібною – і самому стати таким же? Аргументуйте свою відповідь.

---

4) Якщо у Вашому оточенні є жадібна людина, чи впливає це на Ваші взаємовідносини? Чому? Наведіть приклад.

---

5) Продовжіть речення. Жадібність для мене асоціюється з... (мінімально 5 асоціацій)

---

6) На Вашу думку, чи може жадібність бути позитивною якістю? Якщо так, то в яких ситуаціях?

---

7) За 10ти бальною шкалою спробуйте оцінити наскільки жадібність необхідна якість? Де 0 – це те що зовсім не потрібне для життя; 10 – є життєво необхідним у повсякденні.

0–1 2 3 4 5 6 7 8 9 10–

8) Які почуття Ви відчуваєте, якщо розумієте, що проявляєте жадібність до когось, чогось?

---

9) Як Ви вважаєте, чи потребує ця якість корекції? Якщо так, то щоб Ви могли б запропонувати?

---

10) Вам будуть запропоновано 16 видів почуттів, спробуйте розділити які почуття щодо грошей можуть відчувати чоловіки, а які жінки?

___ 1 Безпорадність

___ 2 Тривожність

___ 3 Гнів

___ 4 Паніка

___ 5 Заздрість

___ 6 Сором

___ 7 Упевненість

___ 8 Задоволення

___ 9 Збудження

___ 10 Щастя

___ 11 Гордість

___ 12 Безпека

___ 13 Натхнення

___ 14 Пиха

___ 15 Надія

___ 16 Збентеженість

11) Які фрази відносно витрати або заробітку грошей вживались у Вашій родині? Наведіть приклади.

---

12) На Вашу думку, хто є більш марнотратним по відношенню до грошей? Аргументуйте Вашу відповідь.

---

13) На Вашу думку, хто витрачає гроші із розумом? Чому? Наведіть приклади.

Додаток Б

Методика дослідження жадібності Є. П. Ільїна

Текст опитувальника:

№	Твердження	Так	Ні
1	Я купую подарунки раніше: іду до магазину і роблю запаси усякими дрібничками.		
2	Неважливо який подарунок я дарую, адже я виявляю до людини не матеріальну допомогу, а знак уваги. Головне гарне покавання і правильні слова		
3	Я віддаю перевагу робити подарунки своїми руками: зникає необхідність бігати по магазинах і витратити гроші. І знайомому буде приємно що задля нього намагалися.		
4	Як на мене, подарунок можна замінити щирими, святковими привітаннями із найкращими побажаннями від усього серця.		
5	Неважливо, яку суму грошей я витрачу на придбання подарунку. Головне, щоб він був незвичним і приносив радість винуватцю свята.		
6	Роблячи подарунок, я загортаю не залежно який подарунок у дорогу фольгу чи святковий папір.		
7	Я витрачаю багато часу на те щоб обійти багато магазинів, ринків ітд, допоки знайду те, що хотів(ла) подарувати		
8	Я дарую подарунку за принципом «як ти мені – так і я тобі» Якщо минулого разу знайомий подарував мені лише листівку, на його день народження я також подарую йому листівку.		
9	Я докладу максимум зусиль, щоб подарунок сподобався тому, кому він призначався.		
10	У будь які свята – віддаю перевагу поїхати кудись подалі від міста.		
11	Традиційно мій подарунок складається із квітів та листівки.		
12	Я можу прийти без подарунку, якщо у запрошені згадувалася така можливість.		
13	Я заздалегідь відкладаю кошти на подарунки. Їх вартість залежить від моїх фінансових можливостей які у мене є на даний момент.		
14	Я не дарую коштовних подарунків, проте обираю тільки ті речі що знадобляться у побуті		
15	Я не завжди влаштовую сюрпризи із подарунками. Часто виконую бажання рідних, адже не знаю що їм потрібно.		
16	Як на мене лотерейний білет – є чудовий подарунок на свято		
17	Я дарую речі, які колись були подаровані мені і чекалисьвоєї нагоди, щоб перейти у користування іншої людини.		
18	За декілька днів до свята, можу відправити смс чи подзвонити і сказати, що раптово погано себе почуваю		
19	Вартість подарунку, залежить від особистісних якостей того, кому я маю намір зробити дарунок.		

Правила виставлення та інтерпретація оцінок

За позитивні відповіді у пунктах

1, 5, 7, 9, 13, 15 – нараховується по 3 бали

2, 3, 14, 19 – нараховується по 2 бали

4, 6, 8, 10, 11, 12, 16, 17, 18 – нараховується по 1 балу.

Підсумовується набрана сума балів і розраховуються тестові норми обраної вибірки і результати розподіляються за трьома рівнями: низький, середній, високий. Низький рівень показників – за цією методикою дорівнює високій виразності жадібності.

Додаток В**Шкала оцінки якості життя О. С. Чабан****Текст опитувальника:**

Згадайте, будь-ласка, ті події, що відбувались із вами протягом місяця. Враховуючи їх, наскільки ви були задоволені таким із нижчепереліченого.

Вкажіть ту кількість балів, яка підходить найбільше, від 0 до 10, де:

0 — зовсім не задоволений

1—3 — більш незадоволений, ніж задоволений

4—6 — посередньо

7—9 — більш задоволений ніж незадоволений

10 — надзвичайно задоволений

___ 1. Своїм фізичним станом

___ 2. Настроєм?

___ 3. Проведенням вільного часу?

___ 4. Любов'ю, сексуальною активністю?

___ 5. Повсякденною активністю (хобі, робота по дому та ін.)?

___ 6. Соціальною активністю (спілкування з рідними, друзями)?

___ 7. Фінансовим благополуччям?

___ 8. Умовами проживання?

___ 9. Роботою, навчанням, іншою зайнятістю?

___ 10. Загальний рівень задоволеності життям?

Правила виставлення та інтерпретація оцінок

Шкалу заповнює особа, яка проходить обстеження, самостійно. Мінімальна кількість балів — 0, максимальна — 100.

Визначення рівня якості життя за О.С Чабан:

дуже низький — до 56 балів включно,

низький — від 57 до 66 включно,

середній — від 67 до 75 включно,

високий — від 76 до 82 включно,

дуже високий — від 83 балів.

Додаток Г

Опитувальник «Задоволеність життям» Н. М. Мельникової

Текст опитувальника:

Нижче вам буде запропоновано ряд тверджень, які стосуються різних аспектів Вашого життя. Кожний із них може бути більш або менш актуальним для Вас. Оцініть наскільки часто за останній час для Вас є характерними почуття, думки, стани. Використовуйте для оцінки п'ятибальну шкалу:

1	2	3	4	5
Майже ніколи	Рідко	Періодично	Доволі часто	Постійно

Останнім часом я....

- ___ 1. Я відчуваю внутрішню рівновагу.
- ___ 2. Мені подобається що зі мною відбувається.
- ___ 3. Я переймаюся через те, що недостатньо заробляю.
- ___ 4. Я відчуваю фізичну слабкість, апатію.
- ___ 5. Мене охоплює тривога, коли я починаю думати про свої справи та плани
- ___ 6. Відчуваю прикрість, що моя кар'єра недостатньо успішна.
- ___ 7. Мене пригнічує те, що результати моєї роботи не відповідають бажаному.
- ___ 8. Виникає відчуття, що скільки б не робив – результатів 0
- ___ 9. Я відчуваю невпевненість у завтрашньому дні.
- ___ 10. У мене виникає стале відчуття втомленості.
- ___ 11. Я із насторогою чекаю несприятливих подій у житті.
- ___ 12. Мене хвилює відсутність перспектив у моєму житті.
- ___ 13. Я буваю часто задоволеним собою.
- ___ 14. Я відчуваю смак життя.
- ___ 15. Я радію, коли все складається так, як я запланував(а)
- ___ 16. Виникає стан, коли нічого не хочеться, відчуття байдужості.
- ___ 17. Я відчуваю виснаження, втрату сил та енергії
- ___ 18. Я відчуваю острах за своїх близьких.
- ___ 19. Меня турбує неможливість задовольнити елементарні життєві потреби.
- ___ 20. Я почуваю себе здоровим, бадьорим
- ___ 21. Я знаходжуся у згоді із самим собою
- ___ 22. Я відчуваю задоволення від того, що у мене є час на себе.
- ___ 23. Я гадаю, що моє життя, може бути щасливішим ніж воно є.

- ___ 24. Я знаходжусь у стані невизначеності.
- ___ 25. Я відчуваю страх перед майбутнім.
- ___ 26. Я відчуваю страх, що з моїми близькими може щось трапитися.
- ___ 27. Турбота про матеріальне благополуччя не дає мені спокою.
- ___ 28. Я відчуваю стан внутрішньої рівноваги
- ___ 29. У мене виникає стан задоволеності життям.
- ___ 30. Я відчуваю незвичні відчуття свободи, легкості
- ___ 31. У мене виникають думки, що я заслуговую на більш високе соціальне положення, ніж те, яке я зараз займаю.
- ___ 32. Я втомлююся від буденних проблем.
- ___ 33. Мене пригнічує переживання пов'язані з благополуччям близьких.
- ___ 34. Із самого ранку, маю відчуття втомленості, в'ялості.
- ___ 35. Мене лякає нестабільність оточення.
- ___ 36. Я із хвилюванням думаю про майбутнє.
- ___ 37. Маю відчуття, що життя проходить повз мене.
- ___ 38. Я відчуваю володарем свого життя
- ___ 39. Я захоплююся моментами життя, знаходжуся «тут і тепер»
- ___ 40. У мене є відчуття того, що все добре у моєму житті і нічого більше не треба.
- ___ 41. Я відчуваю внутрішню напругу.
- ___ 42. Я думаю, що життя складається не так, як хотілось би.
- ___ 43. У мене поступово зникає бажання працювати.
- ___ 44. Я сповнена(ий) життєвою енергією.
- ___ 45. Я відчування повноту моменту у буденності життя.
- ___ 46. Я відчуваю почуття осмислення свого існування.

Ключ для виставлення балів:

Фактор 1 (F1) – життєва включеність

16 питань: 1, 2, 13, 14, 15, 21, 22, 28, 29, 30, 38, 39, 40, 44, 45, 46.

Фактор 2 (F2) – розчарування у житті

10 питань: 3, 6, 7, 8, 12, 23, 27, 31, 37, 42.

Фактор 3 (F3) – втомленість від життя

10 питань: 4, 10, 16, 17, 20, 24, 32, 34, 41, 43.

(Питання 20 – обернене, тому (1 перетворюється на 5; 2 на 4; 5 на 1))

Фактор 4 (F4) – переживання за майбутнє

10 питань: 5, 9, 11, 18, 19, 25, 26, 33, 35, 36.

Фактор 1 (F1) – Життєва включеність. Поєднує у собі твердження зміст яких віддзеркалює три компонента: 1 відчуття насиченості життя, повноти життя, проживання моменту сьогодення; 2 динамічний компонент: активність, бажання та прагнення до дій; 3 наявність та виразність таких позитивних станів, як душевна рівновага, задоволеність, радість. Якість взаємодії Я – Життя у рамках фактору 1 описується метафорою: Я – у контакті з життям

Фактор 2 (F2) – Розчарування у житті. Поєднує висловлювання що акцентують увагу на переживаннях розчарування, роздратування, образи, відчуття несправедливості через не співпадіння бажаного з реальністю – коли прикладені зусилля не приносять результатів, не досягають мети. Зміст фактору, відображає незадоволеність діяльністю і реалізацією, відчуття відсутності результативності, неможливість реалізації планів, відсутність хоч яких небудь перспектив. Можна описати метафорою: Життя проходить повз мене.

Фактор 3 (F3) – Втоменість від життя. Поєднує твердження втоми, виснаження, фізичної слабкості, а також паралельних їм пасивності, апатії, відчуття розбитості і відсутності бажання. Якість взаємодії Я – Життя, описується метафорою: Життя мене виснажує.

Фактор 4 (F4) – Переживання за майбутнє. Включає в себе вислови, що показують тривожні очікування несприятливих життєвих подій і невпевненість у завтрашньому дні, пов'язаних із відчуттям нестабільності навколишнього оточення, небезпеки світу. Відображено в метафорі: Життя несе у собі небезпеки.

Усі чотири фактори – це суб'єктивне відображення якості взаємодії у системі «Я – Життя». Результати опитувальника, можуть розглядатися, як показник адаптивності за внутрішнім критерієм у рамках дослідження загальної адаптації до життя.

Обробка результатів відбувається за допомогою ключа. За кожним з факторів підраховується загальна сума набраних балів. Окремо рахується Загальний бал опитувальника в цілому. Отримані сирі дані переводяться у стандартні за допомогою спеціальних таблиць (табл. 1 – 4) за Н. М. Мельниковою.

Загальний бал розраховується таким чином: $100 + F1 - F2 - F3 - F4$.

До поправочного коефіцієнту, що дорівнює 100 балів, додається значення, що отримав респондент за фактором 1 і віднімаються значення отримані за факторами 2,3,4

Стандартні величини представлені у станайнах. Стандарти відрізняються: для студентів і працюючих дорослих; для чоловіків та жінок.

Щоб перевести отримані сирі результати у стандартні, слід використати (табл. 1–4) У відсіку кожної таблиці зазначені інтервали сирих балів і відповідають одному із станайнів.

Таблиця 1

**Переведення сирих балів у стандартні
(чоловіки – студенти від 18 до 21 року)**

Шкала	Станайн								
Фактор 1 Життєва включеність	39 і менше	40 – 45	46 – 48	49 – 52	53 – 58	59 – 63	64 – 66	67 – 70	71 і більше
Фактор 2 Розчарування у житті	38 і більше	34 – 37	30 – 33	25 – 29	21 – 23	20 – 21	18 – 19	15 – 17	14 і менше
Фактор 3 Втопленість від життя	36 і більше	31 – 35	27 – 30	23 – 26	21 – 22	18 – 20	16 – 17	14 – 15	13 і менше
Фактор 4 Переживання за майбутнє	37 і більше	31 – 36	26 – 30	23 – 25	22 – 21	18 – 19	16 – 17	14 – 15	13 і менше
Загальний бал	49 і менше	50 – 65	66 – 73	74 – 83	84 – 94	95 – 104	105 – 112	113 – 119	120 і більше

Таблиця 2

**Переведення сирих балів у стандартні
(жінки – студентки від 18 до 21 року)**

Шкала	Станайн								
Фактор 1 Життєва включеність	36 і менше	37 – 41	42 – 47	48 – 52	53 – 56	57 – 62	62 – 65	66 – 70	71 і більше
Фактор 2 Розчарування у житті	40 і більше	35 – 39	31 – 34	27 – 30	24 – 26	21 – 23	18 – 20	15 – 17	14 і менше
Фактор 3 Втопленість від життя	39 і більше	35 – 38	30 – 34	26 – 29	23 – 25	21 – 22	18 – 20	16 – 17	15 і менше
Фактор 4 Переживання за майбутнє	39 і більше	35 – 38	30 – 34	26 – 29	23 – 25	21 – 22	18 – 20	16 – 17	15 і менше
Загальний бал	33 і менше	34 – 47	48 – 63	64 – 76	77 – 86	87 – 97	98 – 107	108 – 115	116 і більше

Таблиця 3

**Переведення сирих балів у стандартні
(працюючі чоловіки від 22 до 45 років)**

Шкала	Станайн								
Фактор 1 Життєва включеність	33 і менше	34 – 38	39 – 43	44 – 47	48 – 54	55 – 58	59 – 58	65 – 71	72 і більше
Фактор 2 Розчарування у житті	41 і більше	36 – 40	32 – 35	28 – 31	24 – 27	20 – 23	17 – 19	14 – 16	13 і менше
Фактор 3 Втоmlеність від життя	34 і більше	31 – 34	28 – 30	24 – 27	21 – 23	18 – 20	16 – 17	13 – 15	12 і менше
Фактор 4 Переживання за майбутнє	40 і більше	35 – 39	30 – 34	27 – 29	23 – 26	19 – 22	16 – 18	14 – 15	13 і менше
Загальний бал	32 і менше	33 – 48	49 – 60	61 – 73	74 – 85	86 – 97	98 – 99	100 – 122	123 і більше

Таблиця 4.

**Переведення сирих балів у стандартні
(працюючі жінки віком від 22 до 45 років)**

Шкала	Станайн								
Фактор 1 Життєва включеність	30 і менше	31 – 34	35 – 39	40 – 44	45 – 51	52 – 56	57 – 60	61 – 66	67 і більше
Фактор 2 Розчарування у житті	43 і більше	38 – 42	35 – 37	30 – 34	26 – 29	22 – 25	19 – 21	16 – 18	15 і менше
Фактор 3 Втоmlеність від життя	41 і більше	37 – 40	34 – 36	29 – 33	25 – 28	22 – 24	19 – 21	17 – 18	16 і менше
Фактор 4 Переживання за майбутнє	47 і більше	42 – 46	36 – 41	32 – 35	27 – 31	23 – 26	20 – 22	16 – 19	15 і менше
Загальний бал	10 і менше	11 – 29	30 – 42	43 – 58	59 – 71	72 – 86	87 – 99	100 – 113	114 і більше

Оскільки фактор 1 Життєва включеність має позитивну направленість, а три інші фактори – негативну (відображають різні складники незадоволеності), то для факторів 2, 3, 4 – станаїни розташовані у зворотному порядку. Високий показник відповідає низькій стандартній величині і навпаки. Такий спосіб стандартизації дозволяє розташувати усі чотири фактори на одній вісі, коли високий стандартний бал буде говорити про благополуччя.

1–3 станаїна є показниками результату нижче середнього;

4–6 станаїнов – середній рівень;

7–9 станаїнов – вище середнього.